

Міністерство освіти і науки України

Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Навчально-науковий інститут фінансів, економіки, управління та права

Кафедра економіки, підприємництва та маркетингу

Кваліфікаційна робота бакалавра

на тему:

**«Ризикостійкість підприємства: індикатори визначення та
діагностика (на матеріалах ТОВ Полтавська філія
«Метал Холдинг Трейд»)»**

Виконав: здобувач першого рівня вищої освіти, групи 401-ЕП, спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»
Хорішко М.І.

Керівник: к.е.н., доц. Хадарцев О.В.

Рецензент: Чайкіна А.О.

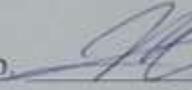
Полтава – 2024 рік

Консультанти:

з кафедри економіки, підприємництва та маркетингу
(охорона праці)

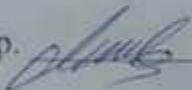
21.06.2024 р.  О.В. Хадарцев

Здобувач 29.06.2024 р.  М.І. Хорішко

Керівник роботи 29.06.2024 р.  О.В. Хадарцев

Нормоконтроль 29.06.2024 р.  О.В. Хадарцев

Допустити до захисту:

Завідувач кафедри 27.06.2024 р.  М.Б. Чижевська

РЕФЕРАТ

Хорішко М.І. Ризикостійкість підприємства: індикатори визначення та діагностика (на матеріалах ТОВ Полтавська філія «Метал Холдинг Трейд»). Машинопис. Кваліфікаційна робота бакалавра на здобуття першого рівня вищої освіти зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність». Полтава: Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», 2024 р.

Робота містить 161 сторінку, 21 таблицю, 25 рисунків, 80 найменувань використаних джерел, 6 додатків.

Об'єкт дослідження – ризикостійкість підприємства ТОВ Полтавська філія «Метал Холдинг Трейд», в контексті його виробничої та господарської діяльності.

Мета роботи – дослідження ризикостійкості підприємства та її індикаторів, проведення діагностики ризикостійкості, формування пропозицій з підвищення ризикостійкості господарювання ТОВ Полтавська філія «Метал Холдинг Трейд».

У роботі розкрито економічний зміст категорії «ризикостійкість підприємства», досліджено сутність та характеристику індикаторів ризикостійкості підприємства, розглянуто порядок проведення діагностики ризикостійкості підприємства. Проведено аналіз стану ринку оптової торгівлі металовиробами, вивчено організаційно-правові основи функціонування підприємства, здійснено аналіз економічних та фінансових показників діяльності підприємства та стан охорони праці на підприємстві. За результатами теоретичних і аналітичних напрацювань, виконано діагностику ризикостійкості підприємства та аналіз проблем її забезпечення, на підставі чого було запропоновано шляхи підвищення ризикостійкості підприємства та засоби їх реалізації.

Результати виконання роботи, можуть бути використані для підвищення ризикостійкості ТОВ Полтавська філія «Метал Холдинг Трейд» сприятимуть покращенню його практичної діяльності та забезпечать збільшення фінансової стійкості та прибутковості підприємства.

Ключові слова: невизначеність, ризик, фактори ризику, ризикостійкість, індикатори ризикостійкості, діагностика ризикостійкості.

ABSTRACT

Khorishko M.I. Risk resistance of the enterprise: indicators of determination and diagnosis (on the materials of the Poltava branch of Metal Holding Trade LLC). Typewriting. Bachelor's qualification work for obtaining the first level of higher education in the specialty 076 «Business, trade and exchange activity». Poltava: National University «Yury Kondratyuk Poltava Polytechnic», 2024.

The work contains 161 pages, 21 tables, 25 figures, 80 names of used sources, 6 appendices.

The object of the work is the risk tolerance of the Poltava branch of Metal Holding Trade LLC, in the context of its production and economic activity.

The purpose of the work is to study the risk tolerance of the enterprise and its indicators, carry out risk tolerance diagnostics, and formulate proposals for increasing the risk tolerance of the Poltava branch of Metal Holding Trade LLC.

The work reveals the economic content of the category «risk resistance of the enterprise», examines the essence and characteristics of the indicators of the risk resistance of the enterprise, considers the procedure for conducting diagnostics of the risk resistance of the enterprise. An analysis of the state of the metalware wholesale market was conducted, the organizational and legal foundations of the enterprise's functioning were studied, an analysis of the economic and financial indicators of the enterprise's activity and the state of labor protection at the enterprise was carried out. According to the results of theoretical and analytical studies, a diagnosis of the risk resistance of the enterprise and an analysis of the problems of its provision were performed, on the basis of which ways of increasing the risk resistance of the enterprise and means of their implementation were proposed.

The results of the work can be used to increase the risk tolerance of the Poltava branch of Metal Holding Trade LLC, contribute to the improvement of its practical activities and ensure an increase in the financial stability and profitability of the enterprise.

Key words: uncertainty, risk, risk factors, risk tolerance, indicators of risk tolerance, diagnosis of risk tolerance.

ЗМІСТ

Вступ.....	8
Розділ 1. Теоретико-методичні основи ризикостійкості підприємства...	11
1.1. Економічний зміст категорії «ризикостійкість підприємства».....	11
1.2. Сутність та характеристика індикаторів ризикостійкості	22
1.3. Порядок проведення діагностики ризикостійкості.....	31
Розділ 2. Організаційно-економічна характеристика діяльності підприємства ТОВ Полтавська філія «Метал Холдинг Трейд».....	41
2.1. Стан ринку виробництва і торгівлі металопродукції.....	41
2.2. Організаційно-правові основи функціонування підприємства.....	51
2.3 Аналіз економічних та фінансових показників діяльності підприємства.....	63
2.4. Аналіз стану охорони праці на підприємстві.....	69
Розділ 3. Ключові напрями забезпечення ризикостійкості ТОВ Полтавська філія «Метал Холдинг Трейд».....	76
3.1. Діагностика ризикостійкості підприємства та аналіз проблем її забезпечення.....	76
3.2. Шляхи підвищення ризикостійкості підприємства та засоби їх реалізації.....	86
Висновки та пропозиції.....	93
Глосарій.....	97
Список використаних джерел.....	101
Додатки.....	108
Додаток А. Установчі та реєстраційні документи ТОВ Полтавська філія «Метал Холдинг Трейд».....	109
Додаток Б. Звітність підприємства ТОВ Полтавська філія «Метал Холдинг Трейд» за 2020 рік.....	112

Додаток В. Звітність підприємства ТОВ Полтавська філія «Метал Холдинг Трейд» за 2021 рік.....	122
Додаток Г. Звітність підприємства ТОВ Полтавська філія «Метал Холдинг Трейд» за 2022 рік.....	132
Додаток Д. Економічні та фінансові показники діяльності ТОВ «Метал Холдинг Трейд» за 2020-2022 рр.....	142
Додаток Е. Ілюстративний матеріал до випускної кваліфікаційної роботи.....	146

ВСТУП

За даними Управління ООН зі зниження ризику стихійних лих, стійкість – це здатність системи, спільноти чи суспільства протистояти, поглинати, адаптуватися та відновлюватися після наслідків небезпеки своєчасно та ефективно, зберігаючи при цьому свої основні структури та функції. Людство стикається з зростанням кількості ризиків: війнами, зміною клімату, конфліктами, виснаженням природних ресурсів, стихійними лихами, економічною кризою, епідемічними захворюваннями та іншими факторами ризику, такими як урбанізація та старіння населення. Через взаємопов'язаний характер таких ризиків та визнання того, що їх часто неможливо повністю усунути, інтеграція стійкості до планування розвитку стала необхідною.

У контексті економічного зростання та провадження бізнесу в умовах війни, стійкість можна підвищити кількома способами:

- економічна диверсифікація;
- збереження виробничих систем;
- енергетична безпека;
- стійке виробництво та споживання;
- ефективність використання ресурсів та збільшення резервів для подолання невизначеності.

При цьому, систематично реалізовані стратегії забезпечення ризикостійкості можуть бути ефективними та стійкими до ризиків, пом'якшуючи несприятливі наслідки потрясінь і дозволяючи бізнесу виконувати функції з пропозиції, задовольняти потреби в енергії та ресурсах, виконувати зобов'язання перед клієнтами та споживачами. Щоб зберегти свою конкурентоспроможність в сучасному бізнес-середовищі, бізнеси повинні дотримуватися двох паралельних стратегій:

- 1) побудова динамічних і гнучких систем управління ризиками, здатних передбачити зміни, що містять довгостроковий успіх, а також підготувати підприємство до цих змін;
- 2) формування ризикостійкості, яка дозволить цим системам нейтралізувати

вплив ризику та забезпечити просування бізнесу до поставлених цілей.

Питання дії ризиків на діяльність підприємства та здатності підприємства протистояти цьому впливу постійно досліджуються у працях як українських, так і закордонних науковців. Слід відзначити таких фахівців як: Артими-Дрогомирецька З.Б., Балджи М.Д., Башинська І.О., Макарець Д.О., Мотова А.В., Полещук А.А., Тридід М.О., Наконечний І.О., Міхно І.С., Коваль В.В., Наволокіна А.С., Мороз В.М., Шиманська Л.М., McNeil A.J., Frey R., Embrechts P., Xiang Y., Jiang S. та багато інших відомих науковців. В сучасних умовах впливу агресії росії, проблематика ризикостійкості підприємства стає як ніколи надзвичайно актуальною. Це й зумовило вибір теми, формування мети, визначення об'єкту, предмету та завдань дослідження даної кваліфікаційній роботі бакалавра.

Мета роботи – дослідження ризикостійкості підприємства та її індикаторів, проведення діагностики ризикостійкості, формування пропозицій з підвищення ризикостійкості господарювання ТОВ Полтавська філія «Метал Холдинг Трейд».

Об'єктом дослідження є ризикостійкість підприємства ТОВ Полтавська філія «Метал Холдинг Трейд», в контексті його виробничої та господарської діяльності.

Предметом дослідження є теоретико-методичні засади діагностики ризикостійкості підприємства, фактори її формування на підприємстві та індикатори оцінювання.

Завдання дослідження у даній кваліфікаційній роботі бакалавра полягають у наступному:

- розкрити економічний зміст категорії «ризикостійкість підприємства»;
- дослідити сутність та характеристику індикаторів ризикостійкості підприємства;
- розглянути порядок проведення діагностики ризикостійкості підприємства;
- дослідити стан ринку оптової торгівлі металовиробами – сфери діяльності досліджуваного підприємства;
- вивчити організаційно-правові основи функціонування підприємства
- здійснити аналіз економічних та фінансових показників діяльності

підприємства;

- здійснити аналіз стану охорони праці на підприємстві;

- виконати діагностику ризикостійкості підприємства та аналіз проблем її забезпечення

- розробити шляхи підвищення ризикостійкості підприємства та засоби їх реалізації.

Структура випускної кваліфікаційної роботи складається зі вступу, трьох розділів, висновків, глосарію, списку використаних джерел, додатків. Теоретичною та методологічною базою кваліфікаційної роботи є законодавство, нормативно-правові акти, фінансова та бухгалтерська звітність підприємства, підручники, посібники, монографії, тематичні публікації у фахових і періодичних виданнях, аналітична та комерційна інформація щодо виду діяльності та ринкового середовища ТОВ Полтавська філія «Метал Холдинг Трейд».

Результати, які були отримані в процесі виконання кваліфікаційної роботи бакалавра, можуть бути використані для підвищення ризикостійкості ТОВ Полтавська філія «Метал Холдинг Трейд» сприятимуть покращенню ефективності його практичної діяльності та забезпечать підґрунтя збільшення його фінансової стійкості та прибутковості.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ РИЗИКОСТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Економічний зміст категорії «ризикостійкість підприємства».

Сутність ризику – це відхилення від очікуваного перебігу подій під впливом ряду різних факторів, змін та коливань зовнішнього і внутрішнього середовища. У разі стійкості до впливу ризиків, параметри що відображають стан підприємства (незважаючи на тиск, який заважає нормальному функціонуванню бізнес-процесів) перебувають у відповідній критеріальній зоні, яка змінюється у часі.

Ряд науковців відзначає [36; 38], що саме інноваційний розвиток дає змогу розширити цю зону і таким чином забезпечити динамічну стійкість за рахунок таких переваг:

- висока ефективність інноваційних проєктів;
- реалізація стратегічних конкурентних переваг;
- нові способи подолання проєктних ризиків;
- підвищення економічної переваги;
- покращення фінансового стану бізнес-структури.

На думку фахівців, цілком достатнім щодо факторів ризику є систематичне проведення рутинних управлінських процедур, які потрібні для прийняття бізнес-рішень чи стратегій:

- контроль;
- аналіз;
- облік;
- прогнозування.

Оскільки ризики є стандартизованими, то це цілком дозволить забезпечити стійкість виробничої, фінансової, трудової, ділової та інших видів діяльності, а також забезпечити просте та розширене відтворення на підприємстві. Разом з тим,

коли постає питання про розвиток, то має бути запропонований механізм забезпечення стійкості стратегічного розвитку, який і ґрунтується на ризикостійкості, як системної складової діяльності компанії, підприємства, та іншої бізнес-структури. Управління ринковим, стратегічним, інноваційним чи іншим розвитком будь-якого суб'єкту господарювання, має здійснюватися з урахуванням набору певних факторів ризику, які можуть мати різне походження:

- через кризове середовище;
- специфіку діяльності бізнесу;
- відсутності достовірної інформації;
- вплив ефектів різного роду.

В ряді досліджень [26; 28; 41; 60] під дефініцією стійкість до ризику розуміється здатність бізнес-структури в умовах невизначеності і ризику досягти високих результатів діяльності. Знову ж таки, виходячи з такої трактовки, можна сказати що ризикостійкість це механізм, забезпечення адекватної реакції в процесі досягнення цілей компанії, підприємства, іншої бізнес-структури на прояв і відповідно вплив змін внутрішнього і зовнішнього середовища. Тобто чим вище стійкість, тим краще забезпечується певна рівновага суб'єкту господарювання і відповідно буде нижчим наслідок впливу факторів ризику, або меншим буде можливе відхилення фактичного значення результату від очікуваного. Таким чином, ризикостійкість відображає наступне:

- залежить від специфічних підбурюючих проявів, зумовлених високим рівнем нестабільності зовнішнього середовища та циклічністю економічної кон'юнктури;

- відображає здатність системи управління бізнесом своєчасно і релевантно, використовувати власні ресурси для нормального функціонування, протидії загрозам ризикових проявів;

створює умови для цілеспрямованого розвитку бізнес-структур, реалізації обраної стратегії, навіть у разі виникнення надзвичайних ситуацій.

Поняття ризикостійкості, його сутність, зміст, трактування також визначається під впливом категорії «стійкість» – як в цілому, так і в залежності її основних видів. Будь яку бізнес-структуру, суб'єкт господарювання, тощо слід

вважати складною відкритою системою, отже можуть бути застосовані підходи до розуміння стійкості як системної категорії (табл. 1.1).

Таблиця 1.1 – Зміст категорії «стійкість» [32]

Автор	Підхід до визначення
<i>Стійкість як незмінність системи</i>	
Реймерс М.Ф.	Здатність залишатися відносно незмінною протягом певного періоду часу в супереч внутрішнім і зовнішнім збуренням
Азріліян А.Н.	Постійність, здатність протистояти ризику втрат і збитків
<i>Стійкість як здатність повертатися в початковий стан</i>	
Ільясов С.М.	Властивість системи повертатися в рівноважний, початковий або близький до нього усталений режим після будь-якого внутрішнього чи зовнішнього впливу
Коломійченко О.В., Рохчин В.Є.	Здатність системи повертатися в початковий стан після зовнішнього впливу на неї
<i>Стійкість як безпека, стабільність, надійність</i>	
Конопляник Т.М.	Властивість системи зберігати свою цілісність і стабільність відносно заданого вектору розвитку в довгостроковій перспективі в умовах мінливості зовнішнього середовища
Бобров А.Л.	Такий стан елементів будь-якої економічної, екологічної чи іншої системи, коли їх початкові стани з високим ступенем надійності визначають їх майбутні стани
Дружинін О.І., Дунаєв О.М.	Здатність системи стабільно функціонувати у визначеному режимі діяльності
<i>Стійкість як здатність зберігати динамічну рівновагу</i>	
Чайковська М.В.	Інтегрована властивість системи зберігати динамічну рівновагу при зміні в допустимих межах параметрів внутрішнього і зовнішнього середовища
Блауг М.	Необхідна умова, при якій система повинна повертатися в стан рівноваги після будь-якого потрясіння
Коренченко Р.А., Марценюк М.Н.	Здатність організації зберігати себе та виконувати функції у стані, близькому до змінної рівноваги
Карпунцов М.В.	Здатність підприємства зберігати організацію та виконувати свої функції, не зважаючи на негативні впливи чинників зовнішнього та внутрішнього середовища, перебуваючи при цьому у стані динамічної рівноваги
<i>Стійкість як здатність системи до підтримки своєї діяльності і розвитку</i>	
Макарова Є.В.	Система економічних відносин, що забезпечують довгостроковий розвиток економічної системи з наявністю механізмів саморегуляції (стабілізації і рівноваги), здатних досягти комплексного вирішення економічних, соціальних, екологічних проблем в умовах глобалізації світової економіки
Єсекіна Б.К., Сапаргалі Ш.	Здатність ефективно використовувати, автономно видозмінювати ресурси свого розвитку, безперервно нарощувати показники своєї позитивної зміни, не збільшуючи або мінімізуючи витрати базових, не відновлювальних ресурсів

Значущість ризикостійкості в діяльності суб'єкта господарювання полягає в створенні умов стабільного функціонування та розвитку та формуванні інтегральних результатів ефективності бізнес-діяльності. Це й відображається у розбіжностях розуміння ризику і ризикостійкості, щодо ключових характеристик цих категорій (табл. 1.2).

Таблиця 1.2 – Порівняння категорій ризику та ризикостійкості [36]

Аналізована ознака	Категорія «економічний ризик»	Категорія «економічна ризикостійкість»
1. Сутнісні особливості	Відхилення від запланованого перебігу подій внаслідок відхиляючої дії факторів різного походження	Створення підприємству можливості цілеспрямованого функціонування за умов можливого виникнення економічного ризику
2. Виконувані функції	Визначення можливих втрат у процесі реалізації заходу. Визначення ступеня досягнення результату	Прогнозування розвитку економічної ситуації. Визначення можливостей підвищення економічної ефективності виробничого підприємства. Визначення розміру необхідних резервів та створення компенсаторних механізмів
3. Оцінний показник	Показник економічного ризику, що вимірюється в абсолютних та відносних величинах	Рівень економічної ризикостійкості на певну дату, що вимірюється у відносних величинах
4. Характер показника	Інтервальний по відношенню до досліджуваного економічного заходу (проекту) за період його реалізації у статичі	Моментний, з урахуванням конкретної економічної ситуації на підприємстві, характеризує дискретну динаміку економічних процесів
5. Інформація, необхідна визначення показника	Інформація про цільові та фактичні результати та витрати, пов'язані з реалізацією економічних заходів	Система зовнішніх та внутрішніх факторів, що визначають параметри підприємства як відкритої системи, та впливу зовнішнього середовища
6. Прогнозний потенціал	Низький, пов'язаний з дослідженням кінцевих результатів та ізольованим оцінюванням окремих компонентів системи, вимагає великої кількості статистичних спостережень	Високий, визначається дослідженням системи внутрішньо фірмових процесів та механізмів у їх взаємозв'язку, взаємозалежності та взаємозумовленості
7. Можливість використання для управління підприємством	Нижче середнього, моделі визначення ризику не можуть стати основою для створення системного механізму з управління його рівнем	Висока, оскільки визначення рівня економічної ризикостійкості є основою системи управління підприємством чи ситуацією

Ризикостійкість, як стійкість до впливу економічних ризиків, яка забезпечується за допомогою своєчасних та ефективних бізнес-рішень, також

сприймається як низька піддатливість результатів бізнес-діяльності до впливу ризиків. В сучасних економічних умовах, та умовах воєнного стану, незважаючи на незаперечну практичну значущість здатності протидіяти загрозам, ця проблема по різному висвітлюється та характеризується як науковою, так і бізнес-спільнотою. Це відбивається у недостатньо висвітлених питаннях прийняття до уваги специфіки певної галузі в процесах формування та управління ризикостійкістю, а для конкретних бізнес-структур – формування інструментів, методів та процедур забезпечення і управління ризикостійкістю. Знову ж таки, це проявляється у відображенні визначень, підходів і в розумінні ризикостійкості підприємства, зокрема таких [9; 21; 23; 32; 42; 54]:

- ризикостійкість через стабільність, незмінність та здатність досягати цільових результатів діяльності під впливом різних чинників;
- ризикостійкість через здатність забезпечувати рівновагу під впливом різних ризиків;
- ризикостійкість через результативність як інтегральної здатності підприємства як відкритої системи функціонувати;
- ризикостійкість через можливість ефективної роботи підприємства та досягнення перемоги в конкурентній боротьбі.
- інші трактування.

Фахівці і науковці, досліджуючи ризикостійкість різних економічних структур, відзначають, що підприємству можуть бути притаманні не один а декілька типів, тому для економічних систем можна виділити такі види:

- видима стійкість 1-го роду;
- видима стійкість 2-го роду;
- групова стійкість;
- адаптивна стійкість;
- відкладена стійкість.

Розглянемо детально ці види стійкості. Отже:

1) Видима стійкість системи – випадок, коли за умов незмінності зовнішнього бізнес чи економічного середовища, більшість показників зберігають, так би мовити стійкість. При цьому 1-го роду – це, у випадку зміни

умов, неможливість функціонування системи в цьому середовищі.



Рисунок 1.1 – Роль ризикостійкості в діяльності підприємства [36]

2) Видима стійкість системи 2-го роду – також прояв негативного впливу (при зміні умов певного середовища), виникнення порушень функціонування системи, але при цьому немає припинення її функціонування.

3) Групова стійкість системи – якщо існує негативний вплив факторів відповідного середовища, то задіюються певні механізми, які цілком здатні мінімізувати вплив факторів ризику, або навіть повністю його нейтралізувати.

4) Адаптивна стійкість системи – щодо компенсації зовнішніх впливів, система характеризується властивістю задіювати часткові механізми.

5) Відкладена стійкість системи – при впливі зміни факторів середовища, без потреби задіювати захисні чи компенсуючі механізми, система має можливість уникнути або нейтралізувати негативний впливу таких факторів (їх змін) [66].

Саме причинно-наслідкові ланцюги формують ризикостійкість підприємства, оскільки це тісно пов'язано із процедурами (механізмами) управління ризиками. Такі процеси управління нормативно базуються на вимогах

національної нормативно-правової бази, особливостях комерційного права, але що найбільш актуально для управління – міжнародних стандартах [74; 75]:

- ISO/IEC 27005 – міжнародний стандарт інформаційної безпеки (або в Україні це ДСТУ ISO/IEC 27005:2015. «Інформаційні технології. Методи захисту. Управління ризиками інформаційної безпеки», який був прийнятий 18.12.2015 р. і почав діяти з 2017 р.);

- ISO 31000:2009 - міжнародний стандарт управління ризиками «Risk management – Principles and guidelines» (Управління ризиками. Принципи та рекомендації).

Таким чином, управління ризиками та його основні етапи можуть бути першочерговою базою для формування ризикостійкості підприємства (рис. 1.2).

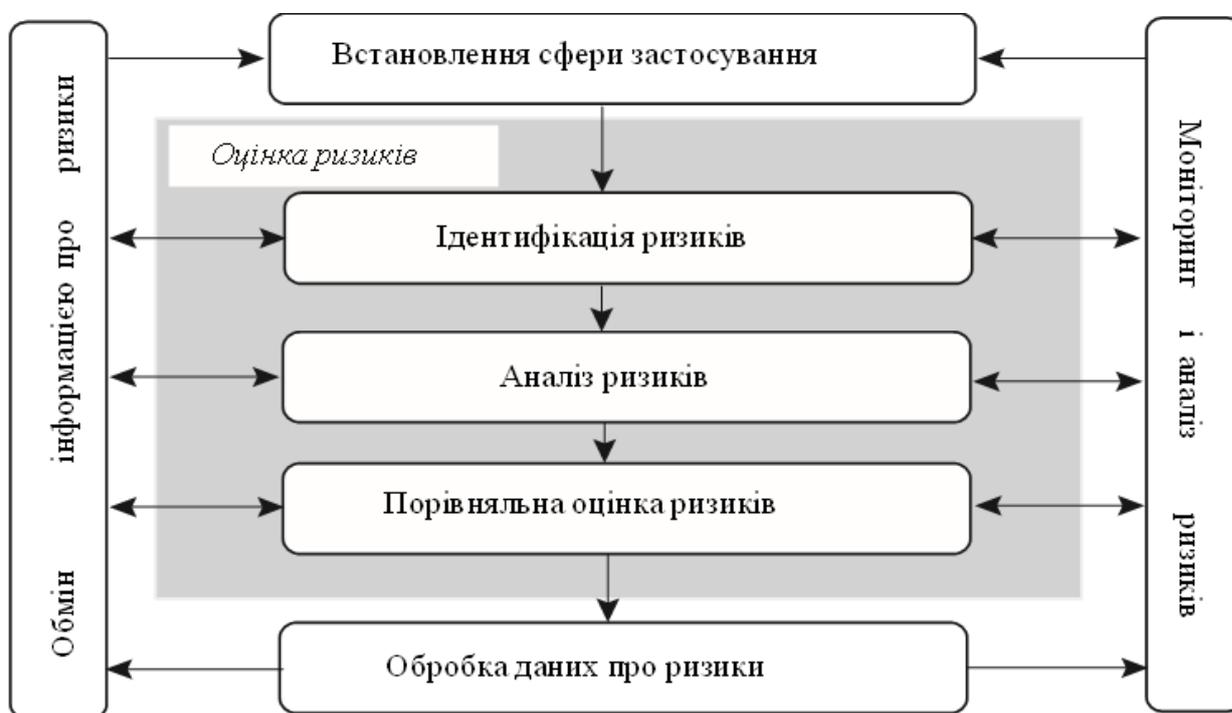


Рисунок 1.2 – Схема управління ризиками підприємства [11]

Також потрібно відзначити, що управління ризиками передбачає обов'язково їх оцінку, що й відображено в основних етапах управління:

- ідентифікації;
- аналізі;
- порівнянні;
- обробці даних.

Процеси і процедури управління ризиками включають в себе наступне:

- сфера застосування – критерії оцінки та прийняття, точка застосування процесу управління ризиками;
- обробка даних – вибір та реалізація заходів з удосконалення ризикових факторів;
- обмін інформацією – взаємодія в аспектах управління щодо факторів ризику між стейкхолдерами бізнес-процесів;
- моніторинг та аналіз – контроль змін та коливань факторів ризику, на основі чого здійснюється прийняття управлінських рішень.

Таким чином теза, що ризикостійкість забезпечується системою управління ризиками, є цілком ґрунтовною, тому вона має спиратись на детерміновану і формалізовану модель, яка, для підприємства, має враховати його стратегічні цілі і внутрішні потреби. Необхідно обрисувати ключові ролі ризик-тейкерів, а також визначити зони відповідальності та компетентності, щодо поведження та управління ризиками. Також важливе місце в управлінні підприємством посідає вибір методології визначення та оцінки рівня ризикостійкості, зокрема із позицій забезпечення його розвитку (табл. 1.3).

Таблиця 1.3 – Підходи до оцінки ризикостійкості [32]

Автор	Апарат	Фактори що включаються в оцінку	Порядок розрахунку
Кравченко О.С.	Методи нечіткої логіки	Фактори, які визначають зовнішню ризикостійкість (макросередовища та зовн. мікросередовища), та що визначають внутрішню ризикостійкість	Співвідношення суми добутків коефіцієнта ризикостійкості і критичного граничного значення кожної з груп індикаторів до суми добутків значень кожної групи індикаторів і їх вагових коефіцієнтів
Логвінова О.П.	Метод бальних оцінок	3 складові інноваційного потенціалу: дослідницька, технологічна і стратегічна	Співвідношення інтегральних оцінок інноваційного потенціалу та ризику в діяльності підприємства
Лясковська О.О.	Матричний метод	Ресурсна складова та компоненти структури економічного потенціалу аналізуються за показниками якості ресурсу, зовнішніх загроз і внутрішньої вразливості факторів впливу	Інтегральні показники ризикостійкості розраховуються за видами ресурсів та компонентами структури економічного потенціалу на основі коефіцієнтів якості, загрози та вразливості ресурсу

Незважаючи на різноманітність підходів щодо оцінювання ризикостійкості, такі підходи об'єднують особливість оцінок ризику за окремими складовими чи характеристиками на початкових етапах, а також розрахунок рівня ризикостійкості з використанням показників інтегральної оцінки з подальшою інтерпретацією отриманих результатів.

Незважаючи на різноманітність підходів до оцінки стійкості до ризику, особливість оцінки ризику по окремих компонентах, на початкових етапах їх характеристиках, поєднує такі підходи. Отримані результати, відповідно до розрахунку рівня стійкості до ризику, здійснюються з використанням показників комплексної оцінки, і це дозволяє здійснювати подальшу інтерпретацію отриманих в процесі визначення ризикостійкості результатів. Розглянемо детально особливості:

1) За підходом Кравченко О.С. – зосередження відбувається на різних групах ризиків, при чому таким чином, щоб мати можливість виокремити різні аспекти ризикостійкості підприємства, відповідно до факторів впливу – внутрішня та/або зовнішня, залежно від факторів мікро-, макросередовища, тощо.

2) За підходом Логвінової О.П. – поняття ризикостійкості зводиться до співвідношення між ризиками інноваційної діяльності (найбільш характерними), та інтегральними оцінками за групою факторів стосовно інноваційного потенціалу підприємства, а зосередження відбувається на складових інноваційного потенціалу, де базисом ризикостійкості стають такі елементи – стратегічна та технологічна складові, науково-дослідницька, а також забезпеченість підприємства ресурсами (трудовими, фінансовими, матеріальними та інші).

3) За підходом Лясковської О.О. – зосередження відбувається на комплексному підході врахування внутрішнього ресурсного потенціалу підприємства (трудові, матеріальні, інформаційні, фінансові ресурси), компонент структури економічного потенціалу (фінансово-економічний, виробничо-технологічний, організаційно-управлінський) та вплив внутрішніх та зовнішніх факторів (за рахунок показників дискретної динаміки, таких як вразливість, якості ресурсу, загроз та інші).

Проблема в тому, що необхідно визначити відповідні набори показників

ризикостійкості, економічних, фінансових, виробничих тощо, які відображають конкретні види стійкості. Це потрібно для ефективного управління та адекватної оцінки ризикостійкості. Так, визначення ризикостійкості підприємницької діяльності є дуже важливим, особливо для:

- оцінки стану бізнесу чи підприємницької діяльності;
- визначення стратегій і напрямів її подальшого розвитку;
- планування діяльності на конкретний період;
- прогнозування кон'юнктури чи майбутніх умов економічного середовища.

Разом з тим, оцінка ризикостійкості буде вибірковою, неефективною і лише локальною, без кореляції з ефективністю суб'єкта господарювання, його конкурентоспроможністю, ресурсним потенціалом. Це не дозволить визначити вплив ризиків на кінцеву ефективність, підсумкові результати, не дозволить провести оцінку цілісно, системно в контексті комплексного підходу. Тож виникає потреба у проведенні діагностики у взаємозв'язку між прийнятною витримкою суб'єкта господарювання до ризику, конкурентоспроможністю, та ефективністю діяльності.

Доволі часто, для діагностики фінансового стану при визначенні ризикостійкості підприємств, використовуються загальні положення та критерії, що представлені в ряді «офіційних» методик. Але, на жаль, вони не можуть забезпечити необхідні адекватні оціночні результати у повній мірі, оскільки можуть бути значні галузеві відмінності підприємств, тому потрібно щоб враховувалась специфіка їх функціонування. Тому принципової важливості та актуальності в формуванні, оцінюванні та управлінні ризикостійкістю (а особливо в сучасних умовах з боку воєнних загроз економіці), набувають проблеми:

- визначення допустимих і критичних зон ризику;
- умови ведення підприємництва та бізнесу;
- математичних методик показників ризикостійкості;
- трактування результатів при прийнятті бізнес-рішень;
- визначення шляхів підвищення ризикостійкості досліджуваного підприємства.

Ряд фахівців і науковців вважає [8; 9; 29; 32], що стійкість до ризиків є

окремим компонентом продуктивності, щось на кшталт «проміжної» продуктивності. При цьому ефективність господарювання можна вважати «кінцевою» продуктивністю. У цьому аспекті економічний зміст гранично допустимої ризикостійкості полягає у порівнянні комплексного охоплення впровадження ризикових заходів за рахунок власних ресурсів, та відносної вартості (рис. 1.3).

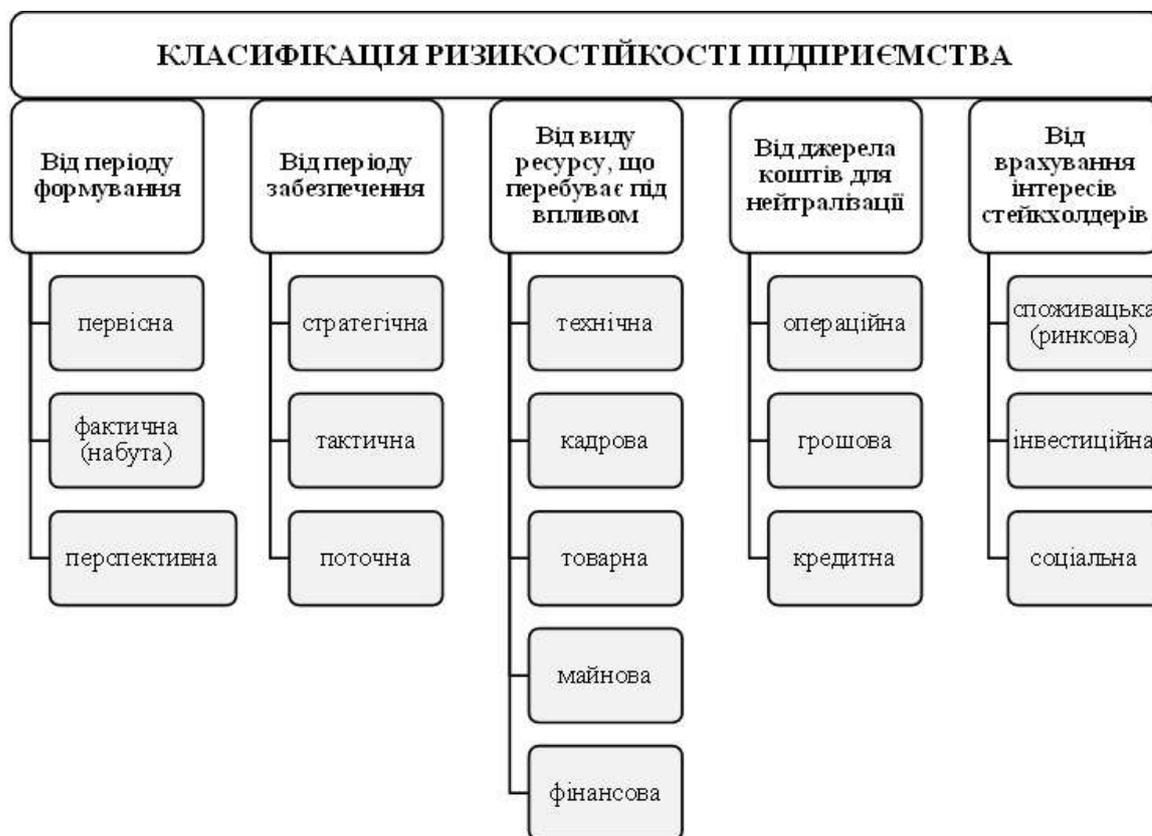


Рисунок 1.3 – Класифікація ризикостійкості підприємства [29].

Таким чином оцінювання рівня ризикостійкості має ряд переваг, порівняно з стандартним аналізом прояву та впливу ризиків. Так ризикостійкість – це інтегральна здатність підприємства належно функціонувати, за умов різного перебігу чи впливу ризиків, в той час як сам ризик просто відображає відхилення певних показників від цільових чи планових значень, внаслідок дії загроз чи інших ризикових факторів. До того ж, як категорія, ризикостійкість визначається з урахуванням фактичного стану (ситуації) на підприємстві, а тому є більш інформативною, оскільки також відображає динаміку економічних процесів. А окремо ризик розглядається як правило статично. Ну й відповідно для потреб управління, застосування розрахунків з ризиків і загроз є доволі обмеженим. А

отримані результати з оцінювання ризикостійкості при управлінні підприємством цілком можуть бути використані.

Таким чином, комплексний підхід до оцінки, аналізу та прогнозування ризиків заснований на тому, що будь-який процес чи стан (умови, ситуація тощо) можна умовно подати у вигляді розподілу, розглядається як частина цілого, умовно безризикове, а інше умовно ризиковане. Підходи до сутності та характеристик такої категорії, як стійкість до ризику, є основою для наступного етапу дослідження у кваліфікаційній роботі бакалавра – визначення та вивчення критеріїв і показників, що здатні характеризувати стійкість до ризику. Саме такий набір аналітичних інструментів дозволяє оцінити ефективність протидії факторам ризику, і є основою розробки напрямів підвищення стійкості до ризику.

1.2. Сутність та характеристика індикаторів ризикостійкості.

Розкриваючи сутність та характеристику індикаторів ризикостійкості, необхідно зазначити, що щодо критеріїв та індикаторів ризикостійкості немає єдиного трактування. Так переважаюча кількість дослідників зазначає, що оцінка ризикостійкості є ситуативною та відображає конкретний економічний стан, який сформувався на певний момент часу, під дією як об'єктивних, так і суб'єктивних факторів. А слід мати на увазі, що ризикостійкість є системною, інтегральною характеристикою і має кількісно визначати взаємодію підприємства та можливості функціонування, [49]. Тому потрібно ефективно управляти взаємодією з факторами внутрішнього та зовнішнього середовища, для забезпечення як подальшого розвитку підприємства, так і з метою дотримання належного рівня стійкості до ризику. Слід також зазначити, що фахівці в галузі оцінки ризикостійкості, зокрема визначення ефективної методології такої оцінки, відзначають двосторонню роль цієї категорії. Це виявляється в наступному [31]:

- створення умов для цілеспрямованого розвитку та функціонування, впливі на кінцеві (цілісні) результати діяльності;
- здатність сформувати нову ефективну групу внутрішніх та зовнішніх

факторів ризику, через відповідний комплекс взаємодії з організаційно-економічними системами вищого рівня.

Отже критерії та індикатори ризикостійкості мають уособлювати вплив як зовнішніх, так і внутрішніх ризиків. Як правило, до зовнішніх ризиків більшість авторів відносять ризики макросередовища та ризики зовнішнього мікросередовища:

- політико-правові;
- технологічні;
- соціально-демографічні;
- економічні;
- кон'юнктурні;
- лояльність споживачів та клієнтів;
- втрати довіри до суб'єктів ринкової інфраструктури;
- втрати ключових постачальників;
- наявності ефективніших бізнес-моделей у конкурентів;
- нездатності пристосування до змін зовнішнього середовища;
- тощо.

У прив'язці до бізнес-моделі та особливостей функціонування підприємства, здійснюють поділ внутрішніх ризиків [7; 25; 39; 44; 56]:

- зміна сегментації;
- послідовність формування витрат;
- ризики взаємодії із стейкхолдерами;
- зміна ціннісних пропозицій;
- реструктуризація каналів;
- ризики взаємодії з контрагентами;
- формування грошових потоків;
- ризики ресурсного забезпечення;
- інші ризики головних напрямів діяльності підприємства.

Можна відзначити, що такий алгоритм оцінювання ризикостійкості підприємства повністю розкриває тривимірну модель залежності ряду факторів, яка наведена на рис. 1.4.

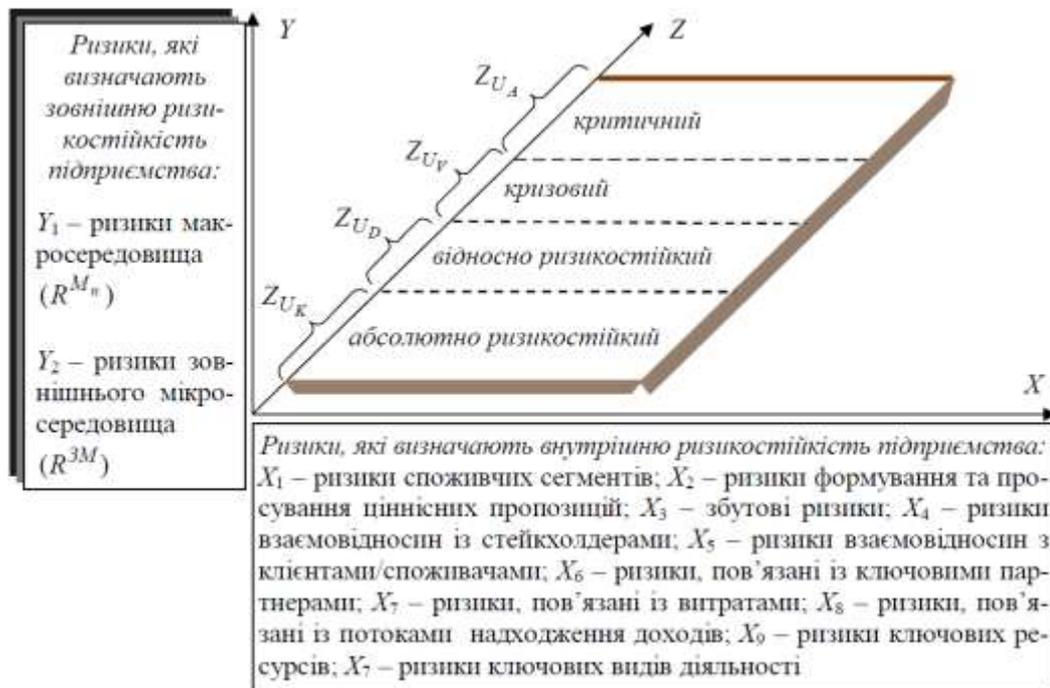


Рисунок 1.4 – Тривимірна модель ризикостійкості [39]

Залежність ймовірного стану ризикостійкості визначається за цією моделлю наступним чином:

$$R^{Mi} \wedge R^{3M} \wedge R^{KBMi} \wedge Z_{UA} \wedge Z_{UV} \wedge Z_{UD} \wedge Z_{UK}, \quad (1.1)$$

де R_{ij}^k – група ризиків макросередовища R^{Mn} ; бізнес-моделі R^{KBM} ; зовнішнього мікросередовища R^{3M} ;

Z_{Ui} – рівень стабільності підприємства, який визначається станом ризикостійкості – абсолютний Z_{UA} , відносний Z_{UV} , критичний Z_{UD} та кризовий Z_{UK} .

Такий підхід з визначення критеріїв та індикаторів ризикостійкості полягає у застосуванні методологічного інструментарію нечіткої логіки. Нечітка логіка – базується на понятті нечіткої множини, тобто математичне узагальнення теорії множин та класичної логіки:

- функція належності до множини приймає будь-які значення в інтервалі $[0; 1]$;
- застосовуються певні логічні операції над нечіткими множинами;

- за результатами застосування формуються поняття лінгвістичної змінної;
- нечіткі множини виступають як значення;
- предмет дослідження нечіткої логіки – ймовірні прояви в умовах невизначеності;
- можливість адаптованого застосування функцій нечіткої логіки в комп'ютерних оболонках;
- ризикостійкість підприємства інтерпретується для певного проміжку часу;
- можливість врахування змін від впливом умов функціонування для оцінювання ризикостійкості по іншим періодам часу.

Відповідно має дотримуватись певний розподіл щодо критеріїв, щоб мати можливість їх застосування у розрізі цієї методики оцінювання ризикостійкості:

- 1) визначення ступенів значущості та ранжування за ними як самих груп ризиків, так і індикаторів в групах ризику;
- 2) правильна інтерпретація оціночної шкали впливу ризикостійкості підприємства (табл. 1.4).

Таблиця 1.4 – Вплив ризику за відповідною шкалою індикаторів [39].

Кількісна оцінка	Важливість	Характеристика
1	Однакова значущість	Вплив порівнюваних індикаторів ризику на ризикостійкість підприємства однаковий
2-3	Істотна перевага одного з індикаторів	Вплив одного з індикаторів ризику на ризикостійкість підприємства значно сильніший
4-5	Абсолютна перевага одного з індикаторів	Істотна залежність ризикостійкості підприємства від одного з індикаторів ризику

Також має попарно здійснюватися процедура порівняння індикаторів, на підставі чого встановлюється їх вагомість. Складові, які приймаються для визначення стану ризикостійкості, є наступні:

- групи індикаторів ризику – R ($i = 1, 3$ – кількість груп індикаторів);
- R_i – індикатори всередині кожної групи ризиків (тобто лінгвістичні змінні), $i = 1, n$;
- a_i^{jP} – нечіткі терми, що характеризують значення індикаторів;

- $D_i = \{LX_i, MX_i, NX_i\}$ – терм-множина вихідної змінної X_i , $i = 1, 3$, де LX_i , MX_i , NX_i – відповідно низький, середній, високий рівень;
- $d_j = 2$, виходячи з того, що для кожного вихідного значення застосовується дві характеристики, стійкий (S), нестійкий (N).

Оцінювання і встановлення рівня ризикостійкості здійснюється за визначеним алгоритмом:

- послідовного списку нечітких правил як-то «Якщо А ..., тоді В...»;
- побудова взаємозв'язку між правилами через логічні лінки «і»;
- фазифікація вхідних змінних, агрегація підумов за правилами нечітких похідних з використанням нечіткої логічної операції «і» двох елементарних тез;
- активізація правил нечіткої похідної шляхом min-активізації:

$$\mu(y) = \min \{c; \mu(x)\}, \quad (1.2)$$

де: $\mu(x)$ і c – відповідно функції приналежності термів лінгвістичних змінних і ступеня істинності нечітких висловлювань, що утворюють відповідні наслідки.

ризикостійкості – абсолютний Z_{UA} , відносний Z_{UV} , критичний Z_{UD} та кризовий Z_{UK} .

Рівень ризикостійкості формує сумарний вплив факторів, за умови дотримання нормального розподілу:

$$P(X) = (2\pi)^{-m/2} |S|^{-1/2} \exp -1/2(X - M)^T S^{-1}(X - M), \quad (1.3)$$

де: M – вектор математичного очікування індикаторів ризику;

m – розмірність простору за кількістю індикаторів ризику у кожній групі;

S – коваріаційна матриця;

X – вектор параметрів характеристик ризикостійкості у просторі.

За коефіцієнтом ризикостійкості (K_{RS}) потрібно визначати приналежність до відповідних (А, В, С, D за рис. 1.4) зон ризикостійкості:

$$K_{RS} = \frac{\sum_{i=1}^{11} K_i \times P_i}{\sum_{i=1}^{11} \beta_i \times X_i} \quad (1.4)$$

де: β_i – ваговий коефіцієнт кожної з груп індикаторів ризику;

P_i – критичне значення груп індикаторів ризику;

X_i – значення групи індикаторів ризику.

За результатом кінцевим індикатором визначається стан ризикостійкості підприємства:

- абсолютно ризикостійкий;
- відносно ризикостійкий;
- критичний;
- кризовий.

Відповідно до цього визначаються економічні, організаційні, технічні, управлінські чи інші заходи для підвищення ризикостійкості (табл. 1.5).

Таблиця 1.5. – Управління ризикостійкістю за зонами [29].

Характеристика ризикостійкості	Заходи щодо її управління
А – підприємство в абсолютно ризикостійкій зоні	Інноваційні – часткові, непринципові зміни, як вимушена реакції на зміни зовнішнього середовища для утримання ринкових позицій
В – підприємство в зоні відносної ризикостійкості	Ситуаційні – внесення незначних коректив у діяльність підприємства відповідно до забезпечення його стійкості
Д – підприємство в критичній зоні	Стабілізаційні – оновлення / трансформація бізнес-моделі для підвищення її стійкості до змін середовища
К – підприємство в кризовій зоні	Антикризові - активізація можливих резервів, діагностика причин незадовільного функціонування, визначення факторів для ліквідації кризових явищ та їх наслідків

Так на думку ряду науковців ця модель може застосовуватись для

прогнозування чи ви значення векторів розвитку стану ризикостійкості підприємства, з використанням методів екстраполяції, регресійного аналізу, ситуаційного моделювання, тощо.

В аспекті характеристики індикаторів ризикостійкості слід відзначити, що методики та алгоритми тісно пов'язані із формуванням інноваційних стратегій на підприємствах. Такі підходи передбачають виділення окремих зон втрат, тобто як аналогів рівнів ризикостійкості (рис. 1.5).

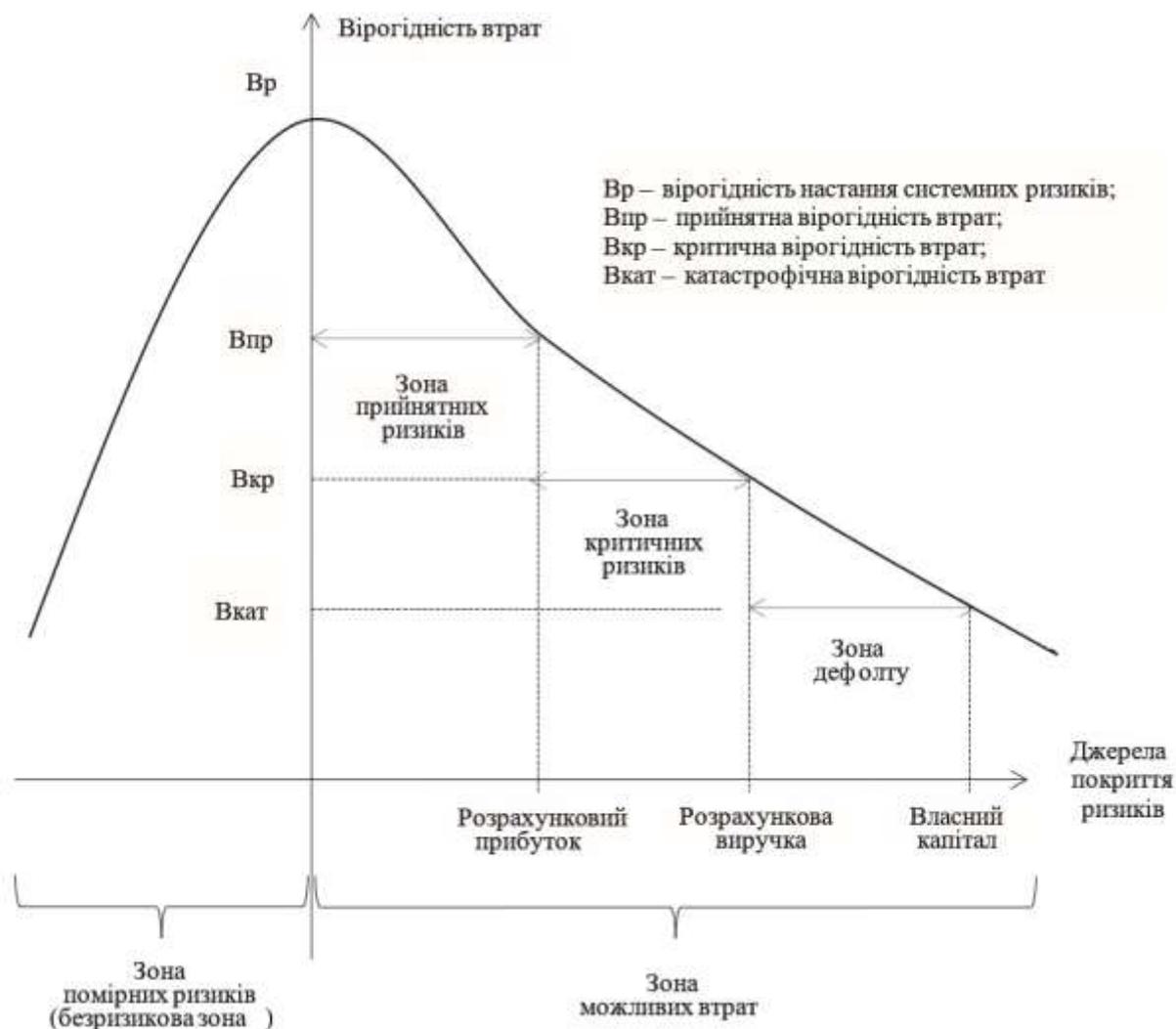


Рисунок 1.5 – Крива ризиків підприємства [42]

Так, відповідно до бачення ряду авторів зон ризику і відповідно співставлення для формування ризикостійкості підприємства, планування ресурсного його забезпечення, покриття потенційних втрат, тощо. Фахівці вважають за доцільне виокремити зони ризиків відповідно до потенційних втрат.

1. Зона помірних ризиків. Вона також може вважатись як безризикова,

оскільки ризики є практично незначними, тому майже відсутні фінансові втрати. При цьому допускається, що є висока ймовірність отримання фінансового результату відповідно до планового, визначеного наперед обсягу – в сумі розрахункового чи прогнозного прибутку.

2. Зона прийнятних ризиків. В її межах функціонування підприємства є доцільним, має позитивні результати та забезпечується економічний ефект. Можливі втрати будуть покриватись за рахунок прибутку, при цьому ймовірність втрат, а точніше їх розмір за відповідної ймовірності, не перевищуватиме очікуваний чи прогнозований прибуток. Вважається що розмір ризику в цій зоні є середнім, а недоотримання частки прибутку зовсім не вплине на функціонування підприємства як системи.

3. Зона критичних ризиків. В цій зоні втрати внаслідок ризикових факторів перевищують суму планового чи розрахункового прибутку, при цьому відносно високим є сам ризики у цій зоні. Відповідно втрати будуть відшкодовуватись за рахунок фінансових надходжень виручки від реалізації продукції, а отже це може здійснити істотний вплив на функціонування підприємства, хоча ще не має призвести до його відмови як системи.

4. Зона дефолту. Це зона, де втрати вже перевищують критичний рівень, і її також можна охарактеризувати як зону катастрофічних ризиків. При цьому розмір втрат буде дуже високим, аж до розміру власного капіталу підприємства, і у такому разі призведе до повної його відмови як системи (здатної генерувати фінансовий результат, й відповідно погашати зобов'язання – що і мається на увазі зона дефолту).

Тому необхідним є дослідження ризикостійкості підприємства у розрізі таких зон, оскільки і фактори середовища, і ризики підприємницької діяльності можуть мати катастрофічні наслідки для існування підприємства в цілому як бізнес-суб'єкта. Відповідно до підприємства, яке потрапляє у одну з даних зон, має визначатися стратегія управління ризикостійкістю. Така стратегія може бути орієнтована на наступне:

- впровадження заходів для забезпечення функціонування і розвитку підприємства;

- вихід із критичного становища, підвищення стійкості чи подолання кризи;
- впровадження нетипових змін у функціонування підприємства, адаптація до стану, що утворився у економічному середовищі.

Ряд дослідників акцентують увагу на тому, що кожному виду стійкості відповідає приріст доданої вартості підприємства, до того ж за специфічним джерелом походження:

- зростання обсягів виробництва і реалізації продукції;
- оптимізація витрат діяльності і бізнесу;
- впровадження інвестиційних заходів для генерації додаткових надходжень, тощо.

На основі такого підходу показником індикатора ризикостійкості стає EVA – економічна додана вартість. EVA розраховується як чистий операційний прибуток, який залишається після сплати податків, і з якого вираховують витрати пов’язані з вартістю капіталу:

$$EVA = NOPAT - WACC * IC, \quad (1.5)$$

де: NOPAT – чистий операційний прибуток після сплати податків;

WACC – середньозважена вартість капіталу;

IC – інвестований капітал.

EVA здатна відобразити результативність функціонування підприємства, а тому теж може бути використана для визначення зон ризикостійкості (табл. 1.6)

Таблиця 1.6 – Зони ризикостійкості за EVA [32; 39].

Значення показника економічної доданої вартості	Рівень ризикостійкості підприємства			
	Абсолютний (76-100%)	Відносний (51-75%)	Критичний (26-50%)	Кризовий (0-25%)
EVA > 0	A	A	B	C
EVA = 0	A	B	C	D
EVA < 0	B	C	D	D

Розподіл за EVA зон ризику:

- А – додатне значення EVA, рівень ризикостійкості вищий від середнього, тобто для підприємства це зона нормального економічного стану;

В – якщо додатне значення EVA, то рівень ризикостійкості абсолютний, якщо від’ємне значення EVA, то рівень ризикостійкості середній;

С – якщо додатне значення EVA, то рівень ризикостійкості середній, якщо від’ємне значення EVA, то рівень ризикостійкості кризовий;

Д – якщо додатне значення EVA, то рівень ризикостійкості нижче середнього впритул до кризового, якщо від’ємне значення EVA, то рівень ризикостійкості критичний.

Використання критеріїв оцінки ризиків ключових аспектів діяльності підприємства, дозволяє сформулювати (при прийнятті рішень в умовах нечіткої невизначеності середовища підприємства) стратегічні передумови ризикостійкості щодо розвитку. Ця методика не є простою і вимагає певного експертного володіння чи досвіду в здійсненні аналізу зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства, а також навичок розуміння економічних процесів та їх прив’язки до визначених економічних показників. Тож на практиці використовуються методи, засновані на економічних і фінансових показниках підприємства, для діагностики ризикостійкості, які також відображають здатність реагувати на фактори ризику та ресурсний потенціал підприємства для забезпечення його стійкості. У наступному пункті роботи бакалавра буде розглянуто порядок діагностики ризикостійкості за методикою, яка може бути використана для широкого кола підприємств.

1.3. Порядок проведення діагностики ризикостійкості.

Діагностика в економічному розумінні, за своїм змістом – це аналіз економічних показників діяльності підприємства, їх оцінка на основі вивчення неповної інформації, окремих результатів діяльності, тощо. Діагностика здійснюється з метою прийняття поточних і стратегічних управлінських рішень

виявлення можливих майбутніх наслідків і перспектив розвитку. Результатом діагностики має бути висновок про вектор прийняття рішень основі оцінки стану і ефективності. Сутність діагностики:

- встановлення і аналіз (вивчення) ознак об'єкту;
- аналізі ключових чи вагомих індикаторів, що відображають стан ресурсів підприємства;
- формування бази для прогнозу ймовірних відхилень (стосовно планових чи очікуваних середніх значень показників);
- упередження випадків порушень чи істотного зниження нормального для підприємства режиму функціонування.

Діагностику ризикостійкості, дослідженнях інструментарію, процедур, послідовності, тощо, науковці пропонують класифікувати за рядом об'єднуючих ознак [43].

Так за обсягом інформаційного забезпечення, необхідного для діагностики пропонується виділяти:

- експрес-оцінювання – мінімально необхідна інформація;
- фундаментальне оцінювання – повна доступна інформація.

Діагностика за методикою формування оціночного показника ризикостійкості поділяється на:

- за єдиним показником ризикостійкості;
- за комплексним або інтегральним показником ризикостійкості.

Діагностика ризикостійкості за підходом оцінювання може поділитися на:

- результатну;
- цільову;
- ресурсну;
- сферу походження.

Діагностика за базою оцінювання дозволяє виділити наступні види:

- за динамічним підходом, коли діагностується зміна у порівнянні до показників чи індикаторів ризикостійкості попереднього періоду;
- за еталонним підходом, коли діагностується зміна оціночних показників з нормативними або плановими значеннями.

Діагностика за використанням розрахункової економіко-математичної методології аналізу поділяється на:

- на основі показників середньоарифметичного зваженого;
- на основі показників середньгеометричного.

Діагностика за підходами трактування отриманих значень чи результатів ризикостійкості може поділятися на:

- лінгвістичних шкал оцінювання;
- регламентованого інтервалу оцінювання.

У працях можна знайти (для розподілу методів діагностики) й ряд інших класифікаційних ознак, за різними типами та видами.

Слушними є висновки експертів, як узагальнення сутності та змісту діагностики ризикостійкості, про те, що ряд ключових характеристик повинна відображати діагностика ризикостійкості. Окрім того вона повинна відбивати на відповідних рівнях процедуру діагностики. Цей розподіл може бути описаний трирівневою діагностикою (рис. 1.6). Вона відповідно дає змогу виділити рівні стійкості до ризику [15]:

- поточний;
- тактичний;
- стратегічний.

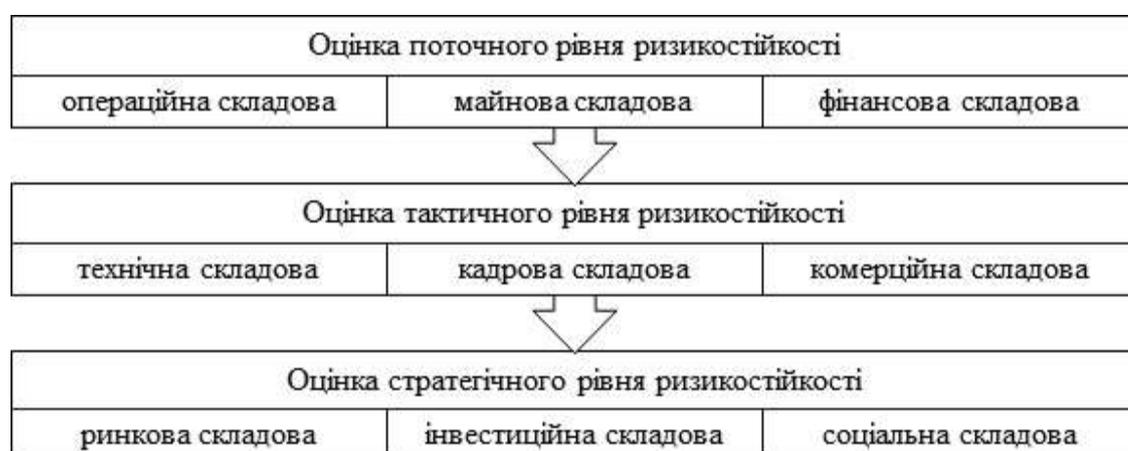


Рисунок 1.6 – Діагностика ризикостійкості за трьома рівнями.

Саме в оцінці окремих аспектів функціонування бізнес-структури й полягає перевага такої діагностики. Це дозволяє формувати заходи і ресурси для

запобігання ризиків, через деталізацію факторів потенційних ризикових ситуацій. Відповідно показники, які включаються до оцінки стійкості до ризику, мають відповідати таким вимогам [34]:

- гнучкість – здатність заміни, доповнення та уточнення;
- односпрямованість – полегшення процедури ранжування, спрощення методик формування показника, полегшення інтерпретації діагностичних показників.
- комплексність – охоплення усіх складових;
- об'єктивність – використання показників які є у формах звітності або статінформації, тобто підтверджених документально;
- компактність – використання показників незначних за кількості, незалежних, та що мають низьку взаємодію;

Існує ряд окремих підходів для формування підсумкових інтегральних значень показників ризикостійкості – стосовно зведення окремих індикаторів, елементів, складових ризикостійкості у комплексний показник. При цьому, як правило, в працях дослідників переважають алгоритми диференціації, з використанням двох критеріальних підходів:

- динаміка протягом досліджуваного періоду;
- відповідність нормативному значенню.

Так, визначається форма вираження показників, за процедурою проведення діагностики – кількісні, якісні, абсолютні, відносні. Для більшості кількісних показників, при цьому, з визначеним способом розрахунку мають бути встановлені нормативні значення. Підлягають оцінюванню й інші показники, як правило, із застосуванням експертних методів.

Згідно процедури діагностики, за результатами отриманих значень, на основі сформованого набору показників (кількісних і якісних), здійснюється розрахунок ризикостійкості підприємства за допомогою інтегрального показника. При цьому експерти пропонують розділити їх за трьома показниками, які відображають їхню специфічну ризикостійкість.:

- коефіцієнт якості ресурсу;
- коефіцієнт загрози ресурсу;

- коефіцієнт вразливості ресурсу.

Дослідимо сутність та методичку розрахунку цих показників.

Коефіцієнт якості ресурсу це характеристика достатності внутрішнього потенціалу підприємства за певним видом ресурсу, що розраховується як співвідношення фактичного значення показника до його максимального рівня:

$$Q_{ij}^t = q_{ij} / q_{\max ij} \quad (1.6)$$

де Q_{ij}^t – коефіцієнт якості ресурсу в момент часу t ;

q_{ij} , $q_{\max ij}$ – фактичне та максимальне значення характеристики j -го ресурсу i -ї групи підприємства.

Коефіцієнт загрози ресурсу є відображенням негативного впливу чинників зовнішнього середовища на збереження ресурсного потенціалу підприємства:

$$D_{ij}^t = d_{ij} / d_{\max ij} \quad (1.7)$$

де D_{ij}^t – коефіцієнт загрози ресурсу в момент часу t ;

d_{ij} – прогнозне зниження показника характеристики j -го ресурсу i -ї групи під дією негативних зовнішніх факторів;

$d_{\max ij}$ – максимально можливе значення показника j -го ресурсу i -ї групи під дією зовнішніх ризиків.

Приклад такого аналізу факторів наведено у таблиці 1.7., де представлені складові зовнішньої загрози макросередовищу. Так, за прикладом у таблиці можна побачити, що кожний з факторів отримує бальну оцінку, яка характеризує важливість даного фактору, оцінка від 0 до 10:

- 0 – відображає що зміна даного фактору для досліджуваного конкретного підприємства абсолютно не несе ніякої загрози;
- 10 – означає, що цей фактор спричиняє цілком катастрофічні наслідки

для нормального функціонування підприємства.

Таким чином, має отримати свою оцінку кожний фактор.

Рейтинг дієвості таких факторів дозволяє визначити вплив на функціонування і ризикостійкість досліджуваного підприємства.

Таблиця 1.7. – Діагностика макросередовища ризикостійкості

№ з/п	Показники	Бальна оцінка
Виробничі фактори		
1.	Рівень насичення ринків товарами	1
2.	Рівень конкуренції в галузі	2
3.	Ціни на виробничі ресурси	6
4.	Зміни в умовах і термінах постачання	3
5.	Підвищення вимог покупців до якості продукції	3
6.	Нестабільність та неможливість прогнозування погодних умов	6
Фінансові фактори		
1.	Рівень інфляції	5
2.	Фінансово-кредитна політика держави	3
3.	Рівень розвитку зовнішньоекономічних зв'язків	2
4.	Податкова політика держави	5
5.	Державне регулювання цін, тарифів	4
Трудові фактори		
1.	Зменшення кількості працездатного населення (пошук молоддю кращих умов)	1
2.	Низька престижність робітничих професій	1
3.	Зміни в трудовому законодавстві	1
4.	Підвищення соціальних чинників	3
Управлінські фактори		
1.	Зміна апарату управління	1
2.	Аудиторська перевірка	2
3.	Зміни в поведінці та пріоритетах органів державної влади	2
4.	Зміни в поведінці та пріоритетах іноземних партнерів, конкурентів	2

Показники вразливості ресурсу визначаються по кожному його виду. Співставлення значень із факторами є наступним кроком проведення діагностики, що передбачає зовнішні загрози ресурсу та його внутрішню вразливість (табл. 1.8). Коефіцієнт вразливості ресурсу – розраховується аналогічно як попередні показники, відображає ступінь впливу на величину ресурсного потенціалу підприємства його внутрішніх ризиків:

$$V_{ij}^t = v_{ij} / v_{\max ij} \quad (1.8)$$

де V_{ij}^t – коефіцієнт вразливості ресурсу в момент часу t ;
 v_{ij} – прогнозне значення впливу внутрішніх факторів ризику;
 $v_{\max ij}$ – максимально можливе значення якості j -го ресурсу i -ї групи
внаслідок впливу внутрішніх факторів ризику.

Таблиця 1.8 – Діагностика вразливості ресурсів підприємства

№ з/п	Показники	Бальна оцінка
Виробничі фактори		
1.	Рівень морального та фізичного зношення обладнання	6
2.	Технологічна відсталість	5
3.	Нестача або надлишок оборотних запасів	3
4.	Збільшення собівартості виробництва продукції	5
5.	Значне подорожчання сировинної бази для продукції	2
Фінансові фактори		
1.	Зменшення рівня рентабельності продукції	3
2.	Недостатність довгострокових джерел фінансування	3
3.	Перевитрати інвестиційних ресурсів	3
4.	Тривалий термін окупності інноваційних проектів	4
5.	Збільшення термінів будівництва інвестиційних об'єктів	2
6.	Недоотримання планових обсягів прибутку	6
Трудові фактори		
1.	Низька мотивація персоналу	1
2.	Відсутність перепідготовки кадрів	1
3.	Відсутність кваліфікації працівників для роботи за новою технологією	1
4.	Плинність кадрів	1
5.	Ступінь шкідливості роботи для здоров'я	3
Управлінські фактори		
1.	Слабке інформаційне забезпечення	2
2.	Погіршення внутрішньо фірмових комунікацій	1
3.	Погіршення організаційної культури, корпоративного управління	1
4.	Погіршення іміджу компанії	1
5.	Відсутність контролю за виконанням управлінських рішень	2
6.	Погіршення якості та швидкості прийняття управлінських рішень	1

Ці фактори формуються до особливостей підприємства і можуть враховувати наступне [68]:

- конкретну специфіку господарювання;
- територіальну чи ринкову локацію та інші;
- види діяльності;
- етап чи стадію життєвого циклу.

Водночас розробники методики діагностики ризикостійкості зазначають, що узагальнювати вплив зовнішніх і внутрішніх факторів у розрізі окремих груп ресурсів можна з деякою втратою точності розрахунку, що, у свою чергу, не критично для підприємства. Вищий рівень реалізації внутрішнього ризику або зовнішніх загроз призводить до зниження рівня ризикостійкості підприємства. Це визначає наявність зворотного зв'язку між цими показниками [68]:

- вища якість ресурсу - вищий рівень ризикостійкості;
- вища загроза ресурсу – нижчий рівень ризикостійкості;
- вища вразливість ресурсу – нижчий рівень ризикостійкості.

Пропонується здійснювати розрахунок, на думку розробників методики діагностики ризикостійкості, за кожним видом ресурсу, і включати до інтегрального показника ризикостійкості у наступному вигляді:

$$S_i^t = \sum_j \frac{\sum q_j^t \times \sum v_{\max j} \times \sum d_{\max j}}{[\sum v_{\max j} + \sum v_j^t] \times [\sum d_{\max j} + \sum d_j^t] \times \sum q_{\max}} \quad (1.9)$$

Інтегральний показник ризикостійкості підприємства розраховується за аналогічним підходом, за всіма видами ресурсів, з урахуванням ранжування ресурсів у момент часу t та за важливістю ресурсу при оцінці рівня ризикостійкості і їх цінністю:

$$S^t = \sum_j \sum_j \frac{r_{ij} \times \sum q_j^t \times \sum v_{\max j} \times \sum d_{\max j}}{\sum r_j \times [\sum v_{\max j} + \sum v_j^t] \times [\sum d_{\max j} + \sum d_j^t] \times \sum q_{\max}} \quad (1.10)$$

Таким чином, на основі цих розрахунків можна визначити інтегральну стійкість до ризику підприємства, а також збудувати відповідні зони стійкості до

ризика для кожного з факторів ризику. Також, отримані значення інтегральних показників, з розробки авторів методики рівня ризикостійкості підприємства, повинні бути в інтервалі від 0 до 1, що можна інтерпретувати як більшу отриману значення. Тим вище стійкість до ризику досліджуваного підприємства. Зведені показники стійкості до ризику компонентів представлені з прикладу таблиці 1.9. На підставі діагностики ризикостійкості підприємства, а також їх отриманого значення, робиться висновок за результатами.

Таблиця 1.9 – Матриця рівня ризикостійкості

Види ресурсів	Ранг	Коефіцієнт якості ресурсу	Коефіцієнт загрози ресурсу	Коефіцієнт вразливості ресурсу	Ризикостійкість за видом ресурсу
Виробничі	R ₁	0,89	0,35	0,42	0,41
Фінансові	R ₂	0,30	0,38	0,35	0,19
Трудові	R ₃	0,84	0,15	0,14	0,70
Управлінські	R ₄	0,70	0,18	0,13	0,53
Рівень ризикостійкості підприємства в момент часу t					0,48

Згідно матриці оцінки ризиків, для лінгвістичної оцінки ризикостійкості, використовується таблиця відповідності ймовірності виникнення ризику та значень ризикостійкості (табл. 1.10).

Таблиця 1.10 – Відповідність значень виникнення ризику.

Опис рівня ризикостійкості	Ризик за матрицею оцінки	Значення ризикостійкості
Низький рівень	високий рівень впливу – висока ймовірність	$0 \geq S \leq 0,2$
	середній рівень впливу – висока ймовірність	$0,2 \geq S \leq 0,3$
	високий рівень впливу – середня ймовірність	$0,3 \geq S \leq 0,4$
Середній рівень	середній рівень впливу – середня ймовірність	$0,4 \geq S \leq 0,5$
	висока ймовірність – низький рівень впливу	$0,5 \geq S \leq 0,6$
	низька ймовірність – високий рівень впливу	$0,6 \geq S \leq 0,7$
Високий рівень	низький вплив – середня ймовірність	$0,7 \geq S \leq 0,8$
	середній рівень впливу – низька ймовірність	$0,8 \geq S \leq 0,9$
	низький вплив – низька ймовірність	$0,9 \geq S \leq 1$

Таким чином, діагностика ризикостійкості підприємства дає можливість інтерпретувати ключові загрози та ризики, визначити ключові показники чи індикатори що:

- здатні істотно вплинути на господарську діяльність підприємства;
- здатні охарактеризувати основні стани ризикостійкості підприємства.

Діагностика також дає можливість для підвищення стійкості підприємства та протидії загрозам сформувати до впливу ряду факторів найбільшої небезпеки, необхідне ресурсне забезпечення. До того ж отримується змога визначити за рахунок внутрішніх чинників напрями підвищення потенціалу ризикостійкості, що забезпечить для підприємства подолання впливу ризиків у майбутньому. Діагностика дозволяє для прийняття управлінських чи господарських рішень сформувати інформаційно-методичну базу з функціонування підприємства, що дозволяє на поточну та стратегічну перспективу забезпечити впевненість з його функціонування та сталість у майбутньому.

Тому наступним етапом виконання кваліфікаційної роботи бакалавра є організаційно-економічна характеристика діяльності об'єкта дослідження, за результатами якої, будуть запропоновані шляхи формування засад ризикостійкості об'єкту дослідження (та із використанням теоретичного матеріалу даного розділу) в сучасних умовах господарювання.

РОЗДІЛ 2.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ТОВ ПОЛТАВСЬКА ФІЛІЯ «МЕТАЛ ХОЛДИНГ ТРЕЙД»

2.1. Стан ринку виробництва і торгівлі металопродукції.

В даній кваліфікаційній роботі бакалавра об'єктом дослідження є ТОВ Полтавська філія «Метал Холдинг Трейд». Компанія працює на ринку металопрокату, надає широкий спектр послуг більше 30 років. Діяльність даного підприємства пов'язана з:

- передпродажною підготовкою металопрокату;
- реалізацією металопрокату;
- доставкою металопрокату.

Тож стан ринку виробництва і торгівлі металопродукції, здатний якнайповніше представити сферу господарювання підприємства.

Так, до кризи в металургійній промисловості призвели [5]:

- початок вторгнення РФ у 2014 р.;
- анексія Криму;
- збройний конфлікт на сході України.

Наслідками стало пошкодження залізничної інфраструктури, обстріли і пошкодження виробничих промислових об'єктів, дефіцит доставки сировини, тощо. В 2016 р. відбулось часткове відновлення галузі, у 2017 р. впали знову обсяги виробництва, через втрату активів «Метінвест» – Харцизького трубного заводу, Єнакіївського металургійного заводу, Донецьккоксу та інших підприємств, що відбулося на тимчасово непідконтрольній території України. Наступним викликом, що призвів до закриття ринків і падіння споживання стала пандемія коронавірусу. Проте велика війна зіграла вирішальну роль. Так Україна втратила близько 80% (у порівнянні з 2013 р.) обсягу виробництва сталі. До того

ж, саме у 2022 році відбулась найбільша частка такого зменшення (рис. 2.1).

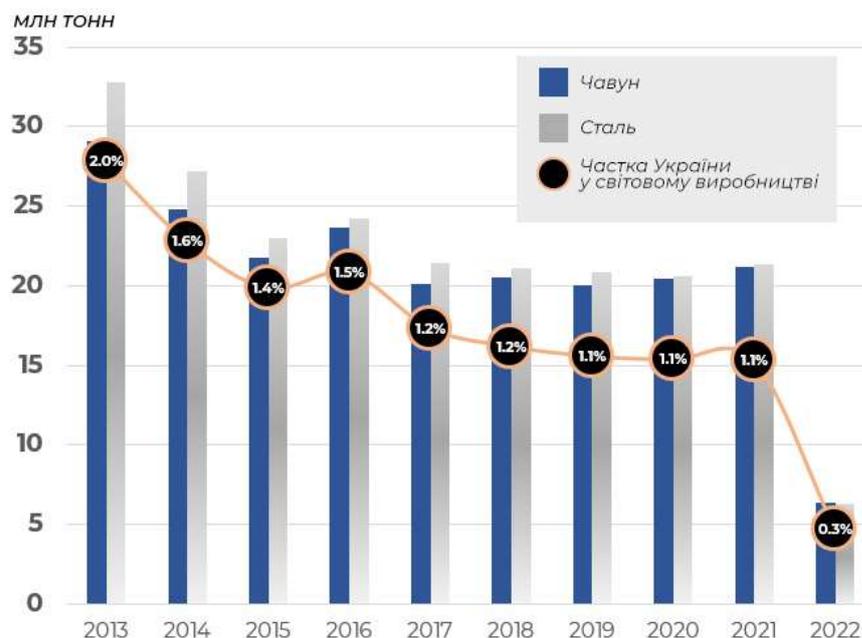


Рисунок 2.1 – Обсяги виробництва сталі та чавуну в Україні [5]

Так у 2022 р. Україна виплавила лише третину сталі від обсягу 2021 р., і це склало близько 6,3 млн тон. На 72% скоротилось виробництво прокату – до 5,4 млн тон. До того ж, якщо брати дані 2022 р., то більша частина обсягів сталі була виготовлена у І кв. – 58%. Це призвело до того, що Україна у світовому рейтингу виробників сталі перемістилась у переліку найбільших виробників з 14-го на 25-те місце.

З початком повномасштабної агресії, аналітики відзначають [5; 6; 30; 48] наступні проблеми діяльності металовиробників та чинники ризикового впливу.

1. По перше, відбулось знищення ряду активів, або їх зупинка через неможливість функціонування. Так після 24.02. 2022 р. про консервацію виробництва оголосили провідні сталеплавильні підприємства України, зокрема в Кривому Розі, Запоріжжі, Дніпропетровській області, Маріуполі. Метінвест втратив контроль над ММК та Азовсталь, які забезпечили у 2021 р. 40% виробництва української сталі. ГЗК групи Метінвест втратили потужностей близько 66%, «Арселор Міттал Кривий Ріг» видобув у 2022 р. лише 40% концентрату залізорудного, від рівня 2021 р. Ferrexpo, найбільший експортер залізорудних матеріалів, скоротив на 40% виробництво концентрату у 2022 р. порівняно із 2021 р. (рис. 2.2)

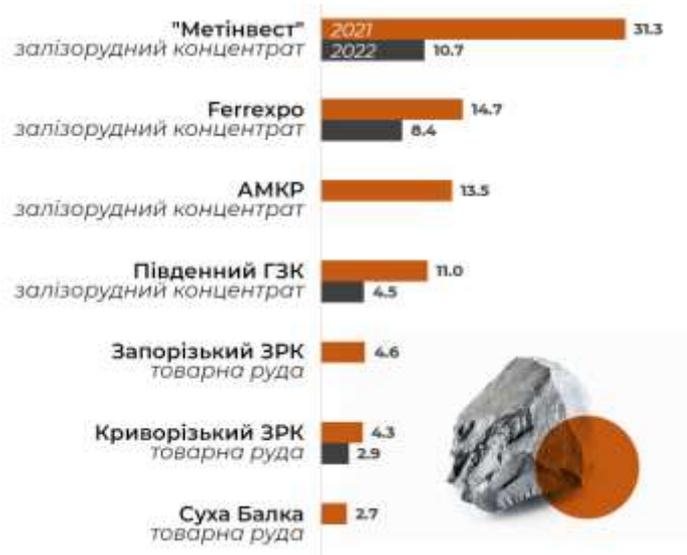


Рисунок 2.2 – Виробництво залізорудної продукції в Україні (млн. тон) [6].

2. По друге, це припинення адміністрування Єдиного реєстру податкових накладних і процесу відшкодування ПДВ експортерам, що теж відбулось після початку повномасштабного вторгнення РФ і призвело до нестачі оборотних коштів металургів – на 20% упродовж трьох місяців 2022 р. (березні-травні), при цьому аналітики відзначають, що проблеми коштів спостерігалися й в липні 2022 р. Це вимусило виробників звернутися до міжнародних кредитних установ для фінансування нормального забезпечення своєї діяльності.

3. По третє, одним із найсерйозніших випробувань стали удари Росії по залізничній інфраструктурі, що спричинило істотні логістичні обмеження, а найбільше вплинула блокада України її морських портів, оскільки через порти здійснювалось майже 65% експорту. Аналітики та експерти оцінюють вартість блокади чорноморських портів в 420 млн дол. щомісяця – ціна яку платить Україна [6]. Відповідно металургічні компанії почали створювати нові транспортні маршрути через ЄС (на заміну традиційним попереднім Миколаєву, Маріуполю та Одесі), їх залізницю та порти:

- польські Щецин, Гдиня, Гданськ;
- румунський Констанца;
- литовський Клайпеда.

Разом зі зміною маршрутів відбулося подорожчання перевезень, у зв'язку із наказом «Про підвищення тарифів на перевезення вантажів «Укрзалізницею» на

70%», виданим Мінінфраструктури.

4. По четверте, це виникнення внаслідок воєнних дій дефіциту енергоресурсів. Металургійна промисловість одна з найбільш енергомістких сфер економіки. Так, у сукупному споживанні електроенергії (2020-2021 рр.) частка металургії складала 23%, будучи другою в Україні, а на першому місці були лише побутові споживачі. Але внаслідок збройних атак на об'єкти критичної інфраструктури і побутові споживачі, і промисловість залишились без електропостачання, оскільки стан енергосистеми України наблизився до блекауту.

У зв'язку з цим, українські металурги неодноразово заявляли про вимушені зупинки процесів основного виробництва, але позитивним стало відновлення виробництва в межах квот, виділених на енергоспоживання, що дозволило також певним чином стабілізувати ситуацію, хоча і призвело до зниження завантаження потужностей і запровадження режимів максимальної енергоекономії.

На початку 2023 р. уряд дозволив імпортувати електроенергію промисловцям з ЄС, гарантуючи безперебійне енергоспоживання в межах обсягів придбання енергії.

Аналогічно розвивалась ситуація й на внутрішньому ринку металовиробів. Так, за оцінками торговельних компаній, впало щонайменше вдвічі (до 2 млн тон) споживання металопрокату на внутрішньому ринку (2022 р. до 2021 р.). При цьому відбулося зростання (в середньому на 25%) цін на метало продукції за такий же інтервал порівняння. За оцінками ринкових аналітиків, до початку війни (повномасштабної) внутрішнє споживання сталі на рік складало більше 5 млн тон.

За рахунок імпорту (з цього обсягу) забезпечувалося трохи менше 25%, при цьому слід відзначити, що імпортом забезпечувалась саме та продукція, яка не виробляється в Україні. Зі сторони будівельних компаній спостерігалось найбільше зменшення споживання. Для підприємств машинобудування, оборонно-промислового комплексу, тощо) ситуація з попитом була дещо кращою, аналогічно й для АПК, виробництва металевих виробів. При цьому розподіл загального обсягу виробництва металопрокату в Україні (за обсягом частки відвантажень):

- приблизно 20% - внутрішній ринок споживання;

- приблизно 80% - експорт в інші країни.

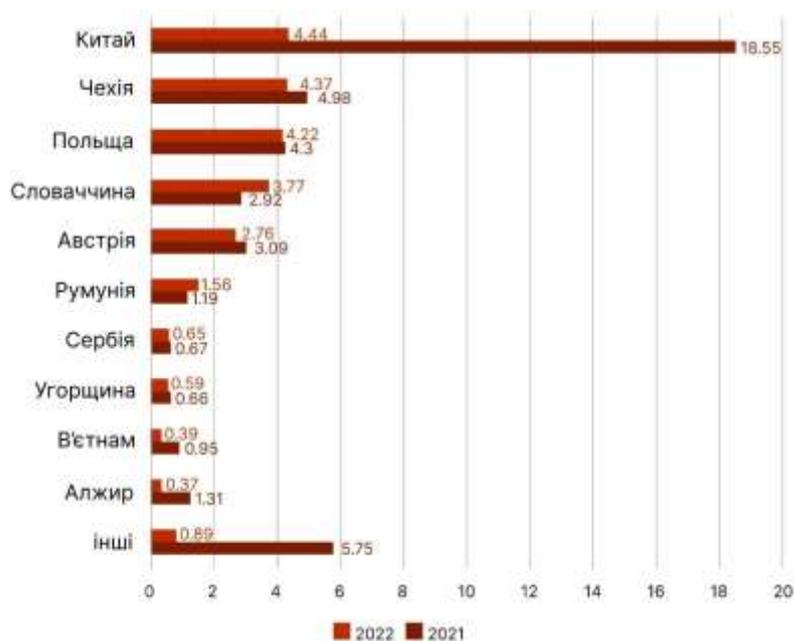


Рисунок 2.3 – Географія експорту, млн тон [5].

В той же час, за прогнозами фахівців, внутрішнє споживання металопродукції буде зростатиме в рази, що є на перспективу, за умови завершення війни та початку відбудови. За оцінками аналітиків, таке споживання може зрости як мінімум до 15 млн тон. Цей обсяг визначається виходячи з потреб на відбудову об'єктів житлового фонду та інфраструктурних об'єктів. Ємність ринку, за оцінками «Метінвест СМЦ» [19], в натуральному виразі, знизився на 55% і становив 2 млн т., за підсумками 2022 р. У грошовому виразі обсяг ринку впав на 46%.

За рахунок суттєвої девальвації гривні зниження вдалося згладити у другому півріччі. Середній рівень цін у гривнях зріс у 2022 році на 20%. Ціни на металопродукцію також зросли в доларовому еквіваленті – на 5%. Причинами зростання доларових цін стали різке зростання цін на міжнародних ринках у першій півріччі 2022 р. після початку війни на території України, порушення логістичного ланцюжка постачання металопродукату з України, а також як частковий відхід Росії з ринків ЄС та Туреччини через запровадження санкцій.

За оцінками «Метінвест СМЦ», на 70-75% упав попит у будівельному сегменті та виробництві металокопункцій. За даними Держстату, впав у 2,1 раза обсяг будівельних робіт виконаних у першому півріччі 2022-го в порівнянні з

попереднім роком аналогічним періодом.



Рисунок 2.4 – Український ринок споживання металу у 2022 р. [19].

В цілому результати діяльності окремих торговельних компаній у 2022 р. є цілком прийнятними, при цьому можна віднести до ключових тенденцій ринку наступне [19; 48].

1) Волатильність попиту – просідання попиту на початку війни, початок його відновлення у травні червні 2022 р., що викликано зростанням економічної активності та відповідним збільшенням попиту, в регіонах з безпечною ситуацією, де раніше велися бойові дії. Але з жовтня 2023 р. попит на металопродукцію знизився практично на 50%, оскільки почалися ракетні удари по енергетичній інфраструктурі.

2) Зниження ціни металопродукцію. Це загальносвітова тенденція, проте вона не призвела до збільшення попиту на металопродукцію, оскільки покупці відкладають покупки, очікуючи на подальше зниження цін. У таких умовах металотрейдери розпродують накопичене на складах за демпінговими цінами та мінімізують складські запаси.

3) Швидка адаптація до труднощів. Металотрейдери швидко адаптувалися до умов роботи, що швидко змінюються. На початку війни компанії де йшли бойові дії, перевозили метал зі складів у регіонах у безпечніші. Вже восени після початку перебоїв з подачею електроенергії металотрейдери почали забезпечувати свої бази генераторами.

4) Нові можливості. Чимало виробників металоконструкцій зацікавилися отриманням європейських сертифікатів, деякі підприємства намагаються переорієнтуватися на експортні постачання до Європи.

Під впливом потреб у металопродукції, змінилася, за умов війни, структура попиту в конкретних галузях. За оцінками «Метінвест СМЦ», впало найбільше споживання продуктових груп [19]:

- арматура – 71%;
- товстолистовий прокат – 69%;
- фасонний прокат – 61%.

При цьому було не значним зниження на:

- оцинкований прокат – 42%;
- гарячекатаний тонколистовий прокат – 42%;
- холоднокатаний тонколистовий прокат – 36%;
- катанка – 44%.

Став відчуватися дефіцит товстого (від 10 мм) сталевого листа, що пов'язано зі зникненням з ринку продукції ММК та Азовсталі. На цій продукції дані підприємства спеціалізувались до війни, тому актуальним став імпорту продукції, якої не вистачало на українському ринку.

Відповідно за даними Worldsteel [30], світова виплавка сталі становить 1849,73 млн тон у 2023 р.. Це лише на 0,02% нижче показника 2022 р., коли обсяг склав аж 1850,12 млн тон. При цьому лідером залишається КНР, яка виплавил 1019,08 млн тон у 2023 р. або на 0,11% вище показника ніж 2022 р., коли було 1018,00 млн тон. Також 55,1% склала частка КНР у світовому виробництві сталі. При цьому Україна залишилася на 23 місці, виплавивши 6,23 млн тон у 2023 р., або 99,4% відносно 2022 р.. Всього список представлений 71 країною – виробником сталі. У 2022 р. металургійними підприємствами країн світу вироблено 1406,69 млн тон чавуну, що на 1,13% вище за показник 2022 р., який склав 1391,01 млн тон. З обсягу виплавки чавуну, виплавлено доменним способом 1286,54 млн тон, а методом прямого відновлення – 120,15 млн тон. Перше місце тут знову належить КНР, де виплавка у 2023 р. склала 871,01 млн тон чавуну, що порівняно з 2022 р. вище на 0,70% (864,96 млн тон).

Місце	Країна	2022	2023	% +/-
1	КНР	1 018 000	1 019 080	+0,11%
2	Індія	125 377	140 171	+11,80%
3	Японія	89 227	86 996	-2,50%
4	США	80 535	80 664	+0,16%
5	росія	71 746	75 800	+5,65%
6	Південна Корея	65 846	66 676	+1,26%
7	Німеччина	36 860	35 438	-3,86%
8	Туреччина	35 134	33 714	-4,04%
9	Бразилія	34 089	31 869	-6,51%
10	Іран	30 593	31 139	+1,78%
11	Італія	21 598	21 076	-2,42%
12	В'єтнам	20 004	19 000	-5,02%
13	Тайвань	20 801	18 940	-8,95%
14	Мексика	18 386	16 260	-11,56%
15	Канада	12 098	12 250	+1,26%
16	Іспанія	11 573	11 262	-2,69%
17	Єгипет	9 819	10 354	+5,45%
18	Франція	12 119	10 011	-17,39%
19	Саудівська Аравія	9 860	9 940	+0,81%
20	Інший ЄС	8 352	8 100	-3,02%
21	Австрія	7 512	7 133	-5,05%
22	Польща	7 407	6 437	-13,09%
23	Україна	6 263	6 228	-0,57%
24	Бельгія	7 030	5 895	-16,15%

Рисунок 2.5 – Топ світових виробників сталі 2022-2023 рр. [30].

В світовому виробництві 2023 р., частка китайського чавуну становила 61,9%. При цьому Україна виплавила чавуну 6,00 млн тон у 2023 р., порівняно з 2022 р. – 93,93%.

Місце	Країна	2022	2023	% +/-
1	КНР	864 955	871 010	+0,70%
2	Індія	122 171	135 070	+10,56%
3	Японія	64 147	63 042	-1,72%
4	росія	59 317	62 370	+5,15%
5	Південна Корея	42 658	44 853	+5,14%
6	Іран	36 397	37 008	+1,68%
7	НАФТА	35 619	35 330	-0,81%
8	Бразилія	26 813	25 770	-3,89%
9	Німеччина	23 856	23 635	-0,93%
10	Тайвань	13 391	12 160	-9,19%
11	Інший ЄС	11 881	11 038	-7,09%
12	Туреччина	9 067	8 691	-4,14%
13	Єгипет	6 024	7 222	+19,87%
14	Саудівська Аравія	6 714	6 812	+1,46%
15	Франція	8 183	6 170	-24,61%
16	Україна	6 391	6 003	-6,07%
17	Австрія	5 803	5 498	-5,26%

Рисунок 2.6 – Топ світових виробників чавуну у 2023 р. [30].

Серед 40 країн-виробників чавуну, Україна так само залишилася у 2022-2023 рр. на 16 позиції.

Що стосується перспектив розвитку ринку металовиробів, то аналітики зазначають, що попит на металопродукцію в Україні після істотного падіння наприкінці 2022 року відновився та значно зріс у 2023 році. У 2023 році ємність внутрішнього споживчого ринку істотно зростає – збільшився на 44%, до 7 млн. грн. тон прокату чорних металів.

Майже 2 млн тон був показником обсягу ринку у 2022 році, що навіть на 55% менше у 2021 році, до повномасштабного вторгнення. Що стосується 2024 року, то очікується зростання попиту мінімум на 10-15%, а відповідно і місткості ринку. Таке зростання в першу чергу зумовлено:

- відбудовою інфраструктури;
- активацією держпроектів;
- створенням фортифікаційних споруд;
- облаштуванням ліній оборони;
- реконструкція та забудова житла;
- програмою державної підтримки «єОселя»;
- іноземним фінансуванням проєктів відновлення;
- спорудженням енергоукриттів.

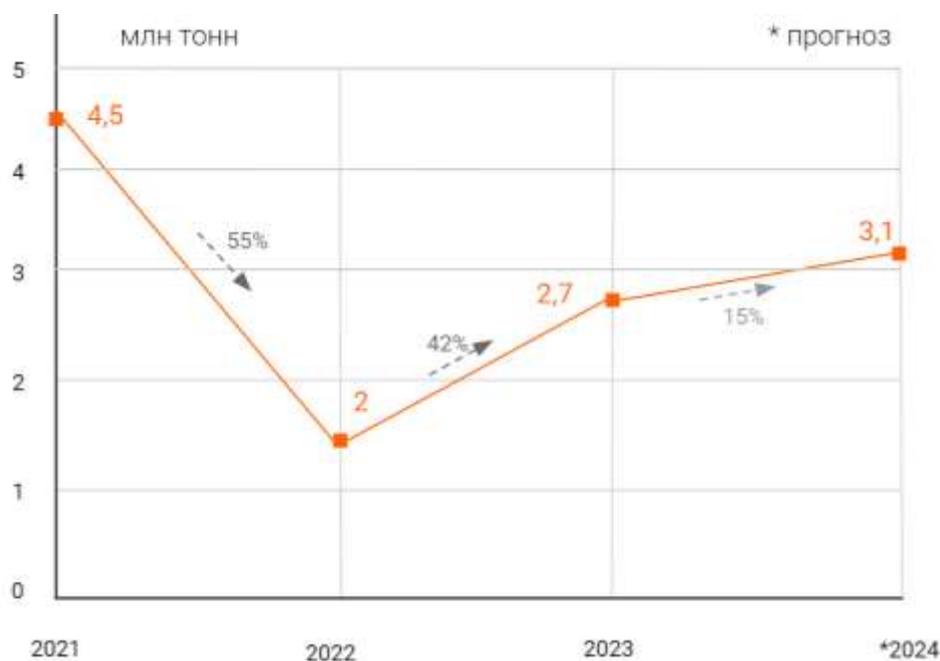


Рисунок 2.7 – Ємність ринку металопрокату в Україні [37].

Таким чином, будівництво стане ключовим чинником росту ринку металопродукції. Близько 23% ринку металопродукату – стільки сьогодні споживає будівництво, вважає ряд аналітиків та фахівців. У структурі галузей споживачів металу, будівельна галузь займала перше місце, до початку повномасштабної війни. Тож із зростанням обсягів та масштабів відбудови, буде суттєво збільшуватися й відсоток будівництва у споживанні металопродукату.

Іншим маркером будівництва виступає зміна попиту на арматуру, оскільки він показує рівень запуску процесів будівництва. Це продукт, який досі виготовляються українськими виробниками, постійно є в наявності, і по ньому дійсно можливо показати, як сьогодні відбувається відновлення ринку будівництва. Так, у 2021 році ємність внутрішнього ринку арматури досягла обсягу 1 млн тон. У 2022 році вона істотно зменшилася до 300 тис. тон. Зростання сягнуло 600 тис. тон у 2023 р., що відображало істотне поживлення. Зростанню ринку арматури сприяють проекти відбудови інфраструктури, таким чином ринок арматури стало збільшується й надалі.

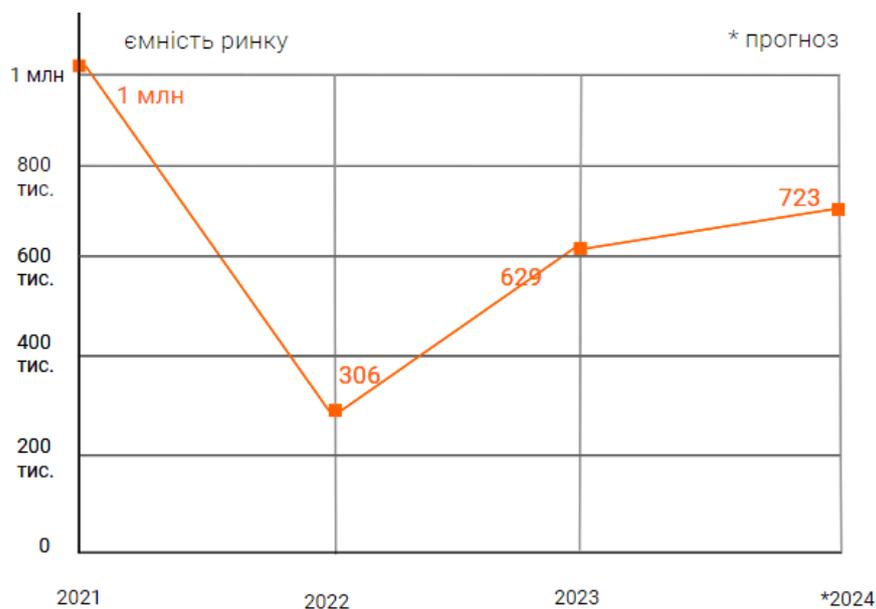


Рисунок 2.8 – Ємність ринку арматури в Україні [37].

Які тенденції очікуються на ринку після початку Великої Реконструкції? У зв'язку із запуском процесів виробництва металу в Україні та поступовим збільшенням потужностей заводу може виникнути дефіцит окремих видів прокату, які не виробляються в Україні. Дефіцит компенсується за вищою ціною імпортованими товарами. Європейські компанії із іноземним капіталом можуть вийти

на український ринок. Це посилить конкуренцію встановить нові правила на ринком. Частка імпорту металопрокату може збільшитись. Ціни зростатимуть разом із зростанням попиту. Бум на будівельному ринку спровокує негайне зростання цін на металопрокат на внутрішньому ринку. Ціна квадратних метрів одразу зросте. Замовлення на металопрокат збільшаться, роздрібний сегмент у продажах виробників та торговельних компаній суттєво скоротиться. При цьому для представників робітничих професій значно збільшиться кількість робочих місць, а заробітна плата таких працівників збільшуватиметься, у зв'язку з нестачею таких працівників та їх затребуваністю.

2.2. Організаційно-правові основи функціонування підприємства.

Як вже було зазначено у п. 2.1 об'єктом дослідження у даній кваліфікаційній роботі бакалавра є Товариство з обмеженою відповідальністю Полтавська філія компанії «Метал Холдинг Трейд». «Метал Холдинг Трейд» це українська компанія, працює на ринку металопрокату, до 2019 р. входила до переліку найбільших платників податків в Україні, її філії представлені у 10 містах України. Чорний прокат займає 70% продажів компанії, алюміній 5%, неіржавна сталь 25%.

Компанія була зареєстрована ще у вересні 1992 року, на початку зі штатом лише 5 співробітників. Компанія була представником і дилером: Нижньодніпровський трубопрокатний завод, Новомосковський трубний завод. Засновники компанії – Лойченко Сергій, Мельник Олег та Побережняк Володимир частково входили за версією видання «Фокус» до списку 200 найбагатших людей України. В період з 2017 по 2019 рр. оборот компанії досягав понад 7 млрд грн., але потім її обсяги значно зменшилися. Компанія брала участь у ряді заходів, з початком російського вторгнення:

- виготовлення протитанкових їжаків;
- передача майна на потреби українських волонтерів;
- підтримка збройних сил України.

Головний офіс компанії знаходиться у м. Київ, Саперно-Слобідський проїзд,

30. Функціонує 14 оптових та роздрібних металоцентрів компанії по Україні (станом на червень 2023 р.):

- Вінниця, вул. Київська, 78;
- Одеса, вул. Боровського, 31;
- Полтава, вул. Маршала Бірюзова, 51а;
- Дніпро, вул. Олександра Оцупа, 1-м;
- Львів, вул. Навроцького, 1-а;
- Хмельницький, вул. Курчатова, 117;
- Чернігів, вул. Ціолковського, 9;
- Рівне, вул. Млинівська 24;
- Київ, вул. Лугова, 9;
- Київ, Саперно-Слобідський проїзд, 4;
- Київ, вул. Володимира Качали, 5;
- Кропивницький, вул. Перша Виставкова, 41;
- Житомир, вул. Сергія Параджанова, 90;
- Харків, вул. Каштанова, 29.

Полтавська філія «Метал Холдинг Трейд» – офіційний дистриб'ютор ТОВ «МЕТІНВЕСТ-СМЦ» у Полтавській області приєдналася у 2017 році до команди дистрибуції, працює 4 роки на ринку. Полтавська філія компанії «Метал Холдинг Трейд» на своєму торговельному майданчику пропонує широкий асортимент металопрокату:

- Катанка.
- Смуга.
- Круг сталевий.
- Листовий та трубний прокат.
- Швелер гнучий та гарячекатаний.
- Балка двотаврова.
- Шестигранник.
- Дріт.
- Арматура сталева.
- Кутик металевий гарячекатаний та гнучий.

- Супутні товари та інше.

Полтавська філія «Метал Холдинг Трейд» успішно впроваджує принцип клієнтоорієнтованого менеджменту. Тому кожен клієнт компанії отримує сервісне обслуговування високого рівня і велику консультаційну підтримку. Також дистриб'ютор надає широкий перелік супутніх послуг, і клієнти можуть додатково замовити: порізку металу подовжню й поперечну. На промайданчику організовано різання болгаркою та гільйотиною, а також виконується порізка металопродукції газова, лазерна, плазмова і на стрічкопильному верстаті; згинання металопрокату; доставку. Ціна прокату та його наявність на складі дистрибутора уточнюється за контактним телефоном. Письмові звернення можна відправити на електронну пошту.

Полтавська філія Товариства з обмеженою відповідальністю «Метал Холдинг Трейд» (надалі «Товариство») діє на підставі Статуту, Конституції України, Закону України «Про господарські товариства», Цивільного Кодексу України.

Повна назва товариства: Товариство з обмеженою відповідальністю Полтавська філія «Метал Холдинг Трейд». Скорочена назва: ТОВ ПФ «Метал Холдинг Трейд». Місцезнаходження Товариства: Україна, 36007, Полтавська область, м. Полтава, вулиця Решетилівська (Маршала Бірюзова), будинок 51А.

Сайт Товариства: <https://metall-holding.com.ua> .

Товариство засноване на приватній власності, шляхом внесків учасників для здійснення підприємницької діяльності та отримання прибутку на основі повного господарського розрахунку, самофінансування, самоокупність та зареєстроване виконавчим комітетом Полтавської міської Ради розпорядження № 636-р від 28.08.2017 р.

Місія ТОВ ПФ «Метал Холдинг Трейд» полягає у врегулюванні ефективності і зв'язку між постачальниками і покупцями чорного, нержавіючого та алюмінієвого металопрокату.

Стратегія ТОВ ПФ «Метал Холдинг Трейд» – забезпечити лідерство компанії в тих галузях ринку, які вона обслуговує шляхом розширення асортименту, вдосконалення якості обслуговування та збільшення наданих послуг.

Цінність ТОВ ПФ «Метал Холдинг Трейд» визначається в:

- чесність (добропорядні відносини з партнерами);
- інновації (використання передових відносин);
- повага (відкрита робоча атмосфера);
- досконалість (бути кращим у всьому);
- стабільність (змінюються обставини, а принципи - ніколи).

Цілі ТОВ ПФ «Метал Холдінг Трейд» полягають в наступному:

- лідерство компанії в областях поставки та обслуговування металопрокату;
- дотримуватися високих вимог обслуговування клієнтів;
- завжди покращувати якість продукції та послуг, які надаються;
- підтримувати професійні навички співробітників;
- відповідати іміджу надійної компанії з постачання металопрокату.

Мету даного Товариства, можна здійснити в декількох видах:

1) Торгівля:

- оптова, оптово-роздрібна, роздрібна та комісійна торгівля непродовольчими товарами в тому числі і через мережу Інтернет;
- створення салонів, магазинів за кордоном та в Україні;
- оптова та роздрібна торгівля лісоматеріалами, будівельними матеріалами, інструментами, приладами та обладнаннями;
- оптова та роздрібна торгівля нафтопродуктами, паливно-мастильними матеріалами, прилади і обладнання для них;
- оптово-роздрібна, оптова, роздрібна і комісійна торгівля поліграфічним обладнанням, комп'ютерною та офісною технікою;
- оптово-роздрібна, оптова, роздрібна і комісійна торгівля засобами зв'язку;
- оптова та роздрібна торгівля електрообладнанням;
- оптова та роздрібна торгівля зі скла, пластмаси і полімерів;
- оптова і роздрібна торгівля продуктами побутової хімії;
- оптова і роздрібна торгівля фармацевтичними препаратами, гігієнічними засобами, косметичними товарами і парфумами;
- посередництво в торгівлі товарами широкого асортименту.

2) Зовнішня торгівля:

- торгово-посередницька діяльність;

- торгівельно-закупівельна діяльність;
- операції пов'язані з імпортом та експортом товарів, робіт та послуг;
- товарообмін відповідно до чинного законодавства.

3) Операції з нерухомим майном:

- операції з власним нерухомим майном;
- будівництво об'єктів нерухомості для продажу чи оренду;
- фінансування та організація будівництва об'єктів нерухомості;
- купівля і продаж власного нерухомого майна (земельні ділянки, житлові та нежитлові будинки,);
- здавання в оренду власне нерухоме майно, земельні ділянки, житлова та нежитлова нерухомість;
- управління нерухомим майном, в тому числі управління від іменні власника житловою нерухомістю.

Вид діяльності за КВЕД:

- 46.72 Оптова торгівля металами та металевими рудами;
- 25.11 Виробництво будівельних металевих конструкцій і частин конструкцій;
- 25.62 Механічне оброблення металевих виробів;
- 47.19 Інші види роздрібної торгівлі в неспеціалізованих магазинах;
- 49.41 Вантажний автомобіль;
- 52.29 Інша допоміжна діяльність у сфері транспорту.

Статутом ТОВ ПФ «Метал Холдінг Трейд» визначено, що вищим органом підприємства є збори учасників, керівними органами є спостережна рада, правління та ревізійна комісія. Поточне управління роботою здійснюється генеральним директором за напрямками діяльності та їх заступниками.

До компетенції загальних зборів належать:

1. Внесення змін до Статуту спільного підприємства та його статутного капіталу;
2. Обрання та відкликання Голови та членів Наглядової Ради;
3. Обрання та відкликання Голови та членів Ревізійної комісії;
4. Обрання Голови та членів Правління підприємства;

5. Затвердження річної фінансової звітності, розподіл прибутків, збитків підприємства;
6. Затвердження звітів та висновків Ревізійної комісії, терміну і порядку виплати частини прибутку;
7. Створення виділених та припинення діяльності дочірних підприємств, філій та представництв підприємства;
8. Прийняття рішень про випуск акцій;
9. Прийняття рішень про передачу ведення реєстру власників іменних цінних паперів підприємства;
10. Прийняття рішення про ліквідацію підприємства.

Загальна динаміка у період 2020-2022 років ємності металопродукції зазначена у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1 – Ємність ринку металопродукції у 2020-2022 рр.

Назва продукції	2020	2021	2022
ГК тонколистовий прокат	935	900	959
ГК товстий лист	475	430	513
Кутик	135	115	105
Арматура	919	890	810
Катанка	441	420	399
Швелер	110	136	99
Балка	63	48	32
Рейки	90	97	115
Оцинкований прокат	310	328	385
Прокат з полімерним покриттям	292	305	320
Трубна заготовка	61	46	65
Труби	421	448	479
Чавун	137	168	156
Всього, тис. тон	4389	4331	4437

За даною таблицею, за допомогою кругової діаграми, можна зробити структуру ринку та виявити відсоток обсягу металопродукції на ринку за 2022 рік. Також можемо визначити металеву продукцію, яка займає лідируючі позиції на ринку протягом 2020-2022 років.

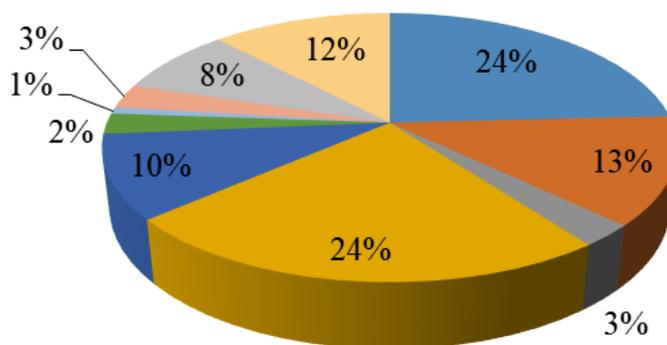


Рисунок 2.9 – Структура ринку металопродукції у 2022 році

Як бачимо, тонколистовий прокат 24% та арматура 24% зайняли найбільший відсоток обсягу ринку. Ринок металопродукату в Україні досить активно розвивається і має багато компаній, які вдало конкурують на ньому. Вони здійснюють операції з купівлі, продажу металів та їх обробки. Основними виробничими компаніями у галузі металопродукції в Україні є Метінвест та Асселор Міттал Кривий Ріг, вони реалізують продукції як кінцевим споживачам металу так і торговим компаніям-посередниками. Даними посередниками виступають:

- ТОВ «Фірма Віват»;
- ТОВ «Метал Холдінг Трейд»;
- ТОВ «АВ Метал»;
- ТОВ «Вартіс»;
- ТОВ «Краф».

Постачальниками є компанії, які розташовані переважно в Запоріжжі та Дніпропетровську. Основними конкурентами ТОВ ПФ «Метал Холдінг Трейд» на внутрішньому ринку є:

- ТОВ «Ферро Мінералз»

- ТОВ «Крафт»;
- ПАТ Українська гірнометалургічна компанія;
- ТОВ «Вікат»;
- ТОВ «АВ Метал Груп»;
- ТОВ «Сталекс»;
- ТОВ «Трансмет Юг».

Ми можемо проаналізувати структуру конкурентів та послуг ТОВ ПФ «Метал Холдінг Трейд», які є досить конкурентоспроможними на ринку України та країн ближнього зарубіжжя та мають надійну базу постачальників та споживачів. Для більш детального аналізу підприємства з конкурентами доцільно використовувати якісну методологію SWOT-аналізу, яка базується на теорії М. Портера про конкурентоспроможність організації у власній галузі. Спочатку ми проведемо загальний SWOT-аналіз підприємства. Потім, на основі загального аналізу, ми розробимо матрицю, яка дозволить нам вивчити стратегії підприємства та реалізувати наявні можливості загрози через сильні сторони та уникнути можливих загроз через слабкі сторони, а кінцевий результат враховуватиме сильні та слабкі сторони конкурентів ТОВ ПФ «Метал Холдінг Трейд».

Таблиця 2.2 – SWOT-аналіз ТОВ ПФ «Метал Холдінг Трейд»

Сильні сторони	Слабкі сторони
<ul style="list-style-type: none"> – Професійна команда співробітників; – Окремі підрозділи; – Стабільне фінансове становище; – Продуктивна система продукції; – Вертикально-інтегрована структура. 	<ul style="list-style-type: none"> – Застаріла технологія обладнання; – Повільний запуск нових технологій; – Поганий вплив виробництва на навколишнє середовище; – Залежить від кон'юнктури ринку.
Можливості	Загрози
<ul style="list-style-type: none"> – Вихід з економічної кризи; – Зростання потреб населення; – Розширення асортименту; – Удосконалення іміджу; – Зменшення кількості витрат на вдосконалення навколишнього середовища; – Збільшити продаж на внутрішньому та зовнішньому ринку. 	<ul style="list-style-type: none"> – Війна в Україні; – Нестабільна політична ситуація; – Підвищення цін на сировину, залізничні тарифи та природний газ; – Погіршення демографічної ситуації; – Конкуренція з іншими країнами: Китай, Туреччина.

Стратегія розвитку СІМ (сили та можливості) полягає у фінансовому становищі підприємства, що дозволяє інвестувати в модернізацію виробництва, тим самим знижуючи кількість викидів для покращення екології, що дає змогу знизити витрати на допоміжні очисні споруди та їх податки. Стратегія розвитку СІЗ (сильні сторони та загрози) полягає у вдосконаленні та розширенні соціальних програм у зовнішньому та внутрішньому середовищі, дозволяє залучити більш кваліфікованих фахівців та покращити імідж підприємства. ТОВ ПФ «Метал Холдинг Трейд» має досвід реалізації подібних заходів, тому здатне сприяти вдосконаленню нормативно-правової бази України з питань соціальної відповідальності бізнесу. Також Компанія має кваліфікований та високопрофесійний колектив, а також стійке фінансове становище, якому необхідно приділяти максимум уваги.

Таблиця 2.3 – Матриця SWOT аналізу ТОВ ПФ «Метал Холдинг Трейд»

СІМ	СІЗ
<ul style="list-style-type: none"> – Вертикально-інтегрована структура, дає дозвіл підвищити продаж на зовнішньому та внутрішньому ринку; – Розширення асортименту продукції. 	<ul style="list-style-type: none"> – За наявності вертикально-інтегрованої структури, зниження конкурентного впливу інших країн.
СМЛ	СЛЗ
<ul style="list-style-type: none"> – Підвищення продажів на зовнішньому та внутрішньому ринку, дає змогу застосовувати виробничі потужності на максимальному обсязі; – Впровадження енерго-зберігальних технологій; – Збільшення прибутку, дозволяє оновити старе обладнання на нове. 	<ul style="list-style-type: none"> – Застосовується стратегія зниження витрат виробництва; – Завдяки основним фондам підприємства, можна збільшити якість продукції і розширити асортимент; – В наслідок розширення асортименту та якості продукції, підприємство стає більш конкурентоспроможним.

Стратегія СМЛ базується на іміджі підприємства, який передбачає можливість співпраці з іншими підприємствами та обмін досвідом і технологіями. Фінансові резерви для оновлення та вдосконалення обладнання. Стратегія СЛЗ – це своєчасна сплата податків, відповідність продукції стандартним екологічним вимогам, якісна продукція, стабільний дохід, інвестиції в модернізацію виробництва та впровадження нових технологій.

Таблиця 2.4 – Сильні та слабкі сторони конкурентів «Метал Холдінг Трейд».

Конкуренти	Сильні та слабкі сторони конкурентів	Сильні та слабкі сторони ТОВ ПФ «Метал Холдінг Трейд»
АТ Українська горнометалургічна компанія	<p>Сильні сторони:</p> <ul style="list-style-type: none"> - стабільна база клієнтів; - високий рівень обслуговування; - обслуговування онлайн; - бренд Національна мережа супермаркетів металу; - великий вибір асортименту продукції; - швидка та якісна доставка; - якісний та гарний сервіс; - велика площа бази; - паркова для машин; - компанія представлена в 22 містах України; <p>Слабкі сторони:</p> <ul style="list-style-type: none"> - призначений більш оптовий асортимент для покупця; - недостатня кількість операцій з металом. 	<p>Сильні сторони:</p> <ul style="list-style-type: none"> - стабільна база клієнтів; - високий рівень обслуговування; - можливе обслуговування онлайн; - великий вибір асортименту продукції; - якісна та надійна доставка; - має великі площі бази; - має паркування для автомобілів; - представлено у 8 містах України. <p>Слабкі сторони:</p> <ul style="list-style-type: none"> - має потребу в розширенні асортименту продукції; - недостатня кількість операцій металом.
ТОВ «Крафт»	<p>Сильні сторони:</p> <ul style="list-style-type: none"> - низькі ціни на послуги; - високий рівень обслуговування; - має колосальний потік клієнтів; - вдале розміщення площі; <p>Слабкі сторони:</p> <ul style="list-style-type: none"> - має високі ціни на послуги; - недоліком є паркування для машин. 	<p>Сильні сторони:</p> <ul style="list-style-type: none"> - має низькі ціни на послуги; - високий рівень обслуговування; - має великий потік клієнтів; - вдале розміщення площі. <p>Слабкі сторони:</p> <ul style="list-style-type: none"> - має високі ціни на послуги.
ТОВ «Сталекс»	<p>Сильні сторони:</p> <ul style="list-style-type: none"> - мають стабільну клієнтську базу; - якісний та надійне обслуговування; - має розгалужену сітку магазинів; - до кожного клієнта індивідуальний підхід; - помірні ціни; - консультування онлайн. <p>Слабкі сторони:</p> <ul style="list-style-type: none"> - не дуже широкий асортимент продукції; - упущенням є гнучка система знижок. 	<p>Сильні сторони:</p> <ul style="list-style-type: none"> - стабільна база клієнтів; - високий рівень обслуговування клієнтів; - має мережі магазинів; - ринкові ціни; - мають персональний підхід до клієнта; - консультування онлайн. <p>Слабкі сторони:</p> <ul style="list-style-type: none"> - недостатня в асортименті продукції та послуг, порівняно з конкурентами.
ТОВ «Ферро Мінералз Україна»	<p>Сильні сторони:</p> <ul style="list-style-type: none"> - мають достатній рівень обслуговування; - стабільна база клієнтів; - мають низькі ціни; - персональний підхід до кожного клієнта; - консультування онлайн; - різноманітні варіанти доставки продукції. <p>Слабкі сторони:</p> <ul style="list-style-type: none"> - обмежений асортимент продукції та послуг порівняно з конкурентами; - відсутнє паркування для автомобілів; - відсутня гнучка система знижок. 	<p>Сильні сторони:</p> <ul style="list-style-type: none"> - високий рівень обслуговування; - стабільна клієнтська база постійним нарощенням; - помірні ціни; - консультування онлайн; - різні варіанти доставки продукції. <p>Слабкі сторони:</p> <ul style="list-style-type: none"> - обмежений асортимент продукції та послуг, порівняно з конкурентами; - недоліком є гнучка система знижок

Проаналізувавши представлені нам альтернативи, враховуючи специфіку підприємства ТОВ ПФ «Метал Холдінг Трейд», що склалася на ринку, та стратегічну поведінку його конкурентів, ми можемо запропонувати стратегію інтенсивного

розвитку, яка базується на наступних принципах:

- підвищення ринкової частки та обсягу продукції;
- при наявності стратегії розвитку ринку;
- мінімізація витрат підприємства;
- знаходження нових ринків збуту.

У ТОВ ПФ «Метал Холдинг Трейд» діє лінійно-функціональна структура управління, яка є поєднанням лінійної та функціональної структури. У цій структурі закладено принцип розподілу повноважень та відповідальності за функції прийняття рішень щодо вертикалі.

Компанія має вертикально інтегровану бізнес-модель, що забезпечує ефективне управління, гнучкість реагування та зміни на світовому ринку, стійке зростання, прибутковість незалежно від економічних циклів. До цієї групи також входять металургійні та гірничодобувні підприємства, розташовані в Україні, США та Європі, а реалізація їхньої продукції охоплює весь світовий ринок. Більшість готової продукції експортується до 75 країн світу для регіональних сегментів ринку.



Рисунок 2.10 – Структура управління ТОВ ПФ «Метал Холдинг Трейд»

Функції та права кожного із структурних підрозділів Полтавська філія ТОВ «Метал Холдинг Трейд», перелік яких наведено на рис. 2.10, визначаються

затвердженими у встановленому порядку директором підприємства положеннями.

Директор, згідно статуту, є одноособовим виконавчим органом Полтавська філія ТОВ «Метал Холдінг Трейд», який здійснює управління поточною діяльністю товариства. Директор вирішує усі питання діяльності товариства, крім тих, які віднесені компетенції зборів учасників. Він підзвітний зборам учасників і організує виконання їх рішень. Діюча організаційна структура управління Полтавська філія ТОВ «Метал Холдінг Трейд» має малу гнучкість і пристосовуваність до зміни ситуації. Виробнича структура Полтавська філія ТОВ «Метал Холдінг Трейд» складається з основних, допоміжних та обслуговуючих цехів. Сукупність зазначених цехів забезпечують безперервне виробництво продукції.

2.3 Аналіз економічних та фінансових показників діяльності підприємства.

У сучасних умовах господарювання аналіз основних економіко-фінансових показників діяльності підприємства набуває особливого значення. Метою аналізу є оцінка стану підприємства на певну дату або за певний період, характеристика показників діяльності підприємства з метою виявлення резервів їх покращення. Для цього розділу я зібрав вихідні дані (фінансову, бухгалтерську, статистичну та оперативну звітність). Основна інформація, яку необхідно використовувати, включає такі види: нормативна, нормативна, планова, облікова, позаоблікова. Основними нормативно-правовими актами, що визначають господарські відносини, є: Закони України, а також постанови Кабінету Міністрів України, Укази Президента, Господарський кодекс, Податковий кодекс, Національні стандарти та інші підзаконні акти.

Планова інформація - це сукупність даних про склад об'єкта планування та тенденції його розвитку. Вона відображається в оперативних, поточних і перспективних планах, а також довгострокових прогнозах розвитку підприємств, об'єднань і галузей народного господарства. Господарський облік організований в єдину систему контролю за виконанням завдань і складається з трьох

самостійних, але тісно пов'язаних між собою видів обліку: оперативного, бухгалтерського і статистичного. Відповідно до цього класифікуються види облікової інформації та звітності.

Бухгалтерська звітність — це система взаємопов'язаних показників, що характеризують кругообіг господарських засобів. Характерною рисою бухгалтерської звітності є взаємопов'язана система її показників, документально підтверджена записами первинних господарських операцій, відображених у різних оцінках, а за матеріальними елементами (матеріальними засобами, продукцією тощо) у натуральному вираженні.

Оперативна звітність (або виробничо-технічна) призначена насамперед для поточного контролю та управління всередині окремих підприємств і об'єднань. Він містить дані про виробництво важливих видів продукції, про хід поставок матеріалів і палива, про виконання договорів поставки комплектуючих виробів і напівфабрикатів замовникам.

За методами складання оперативна звітність подібна до статистичної, тому на практиці вони часто виконуються спільно. Для проведення розрахунків та аналізу фінансово-економічних показників мною була зібрана необхідна звітність, вихідними даними для аналізу економіко-фінансових показників підприємства була фінансова звітність.

Фінансова звітність згідно з П(С)БО - це бухгалтерська звітність, яка відображає фінансово-економічний стан підприємства та результати його діяльності за звітний період.

Позаоблікова інформація, на відміну від нормативної, планової та облікової, має несистемний характер. Її мета – доповнити недостатні дані для дослідження. Потреба в ній виникає, як правило, при необхідності поглибити економічний аналіз і визначити конкретні причини зміни показників, що вивчаються.

Фінансовий результат дозволяє встановити взаємозв'язок між усіма іншими економічними показниками та узагальнити результати діяльності підприємства.

Основні фінансово-економічні показники ТОВ ПФ «Метал Холдінг Трейд» наведені у таблиці Додатку Д. За результатами розрахунку основних економічних і фінансових показників зробити наступні висновки.

Аналіз свідчить, що показники ефективності використання персоналу підприємства погіршилися у порівнянні з 2020 роком. За досліджуваний період питома вага робітників складає близько 72 %. У звітному році підприємство виробило продукції вартістю 201311,3 тис. грн., що на 411971,5 тис. грн. менше, ніж у 2020 р. Середньооблікова чисельність працівників у звітному році порівняно з 2020 р. зменшилася на 624 особи, і становила 449 осіб. Зміну середньооблікової чисельності працівників і робітників графічно зображено на рис. 2.11.

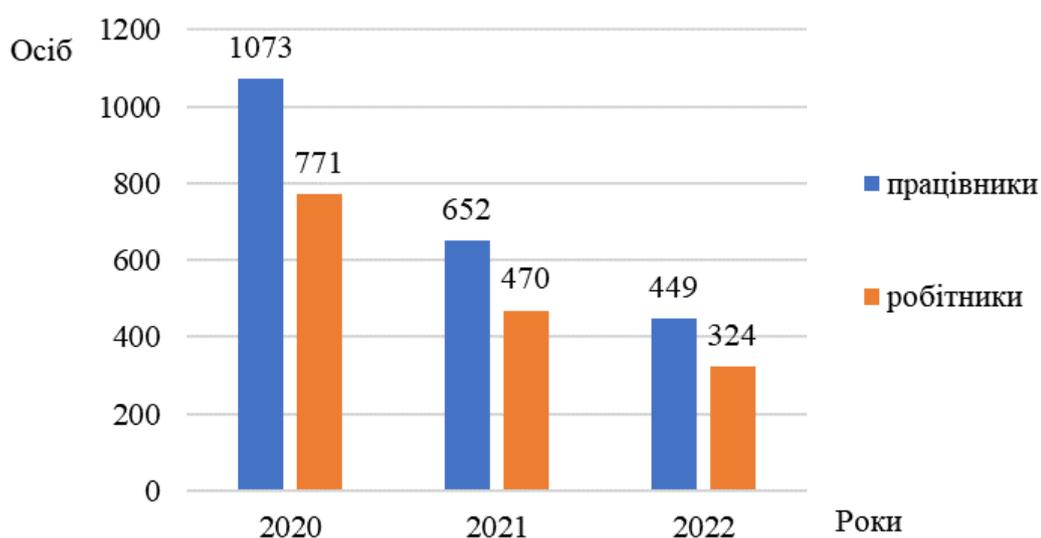


Рисунок 2.11 – Динаміка середньооблікової чисельності працівників і робітників ТОВ «Метал Холдинг Трейд» за 2020-2022 рр.

У 2022 р. фонд оплати праці усіх працівників становив 55866,5 тис. грн., що менше на 51388,5 тис. грн. до 2020 р. За звітний рік продуктивність праці одного працівника зменшилась на 21,56% і становила 448,35 тис. грн./особу.

Позитивною тенденцією є зростання середньомісячної заробітної плати, у 2022 р. її розмір склав 11,31 тис. грн., що на 2,22 тис. грн. більше, ніж у 2020 р. Таким чином, ефективність використання трудових ресурсів товариства знижується, що пов'язано зі зменшенням обсягу виробництва продукції та відповідно середньооблікової чисельності працівників.

Динаміку продуктивності праці по підприємству графічно зображено на рис. 2.12.

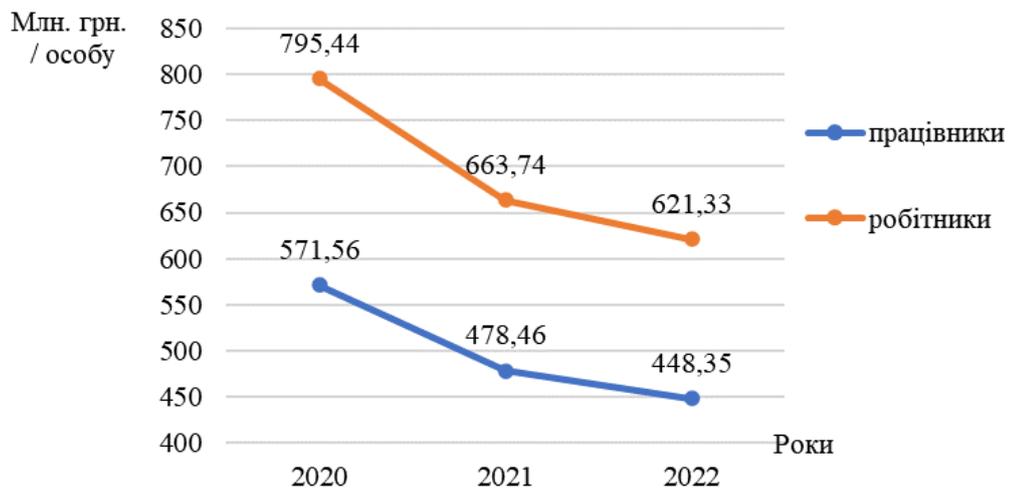


Рисунок 2.12 – Динаміка продуктивності праці одного працівника та робітника ТОВ «Метал Холдинг Трейд» за 2020-2022 рр.

Аналіз показав, що загалом за три роки ресурси ТОВ «Метал Холдинг Трейд» зменшилися із 530823,5 тис. грн. у 2020 р. до 469699,5 тис. грн. у 2022 р. У структурі активів балансу підприємства переважають основні засоби. Так, за досліджуваний період їх абсолютна величина зросла на 58980,0 тис. грн. у 2022 р. в порівнянні з 2020 р. Водночас оборотні активи Товариства за 2020-2022 роки зменшились. Динаміку необоротних і оборотних активів підприємства наведено на рис. 2.13

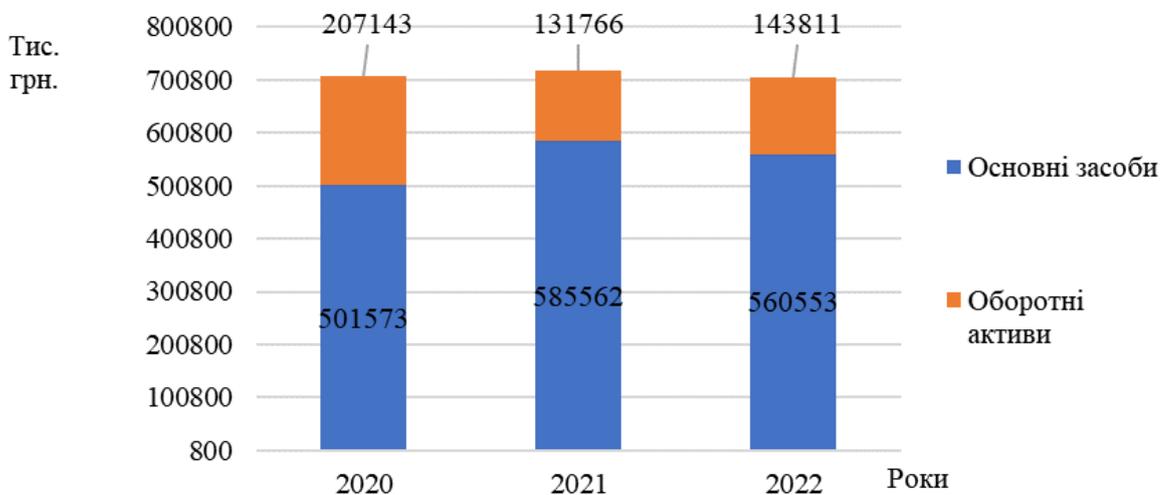


Рисунок 2.13 – Динаміка обсягу ресурсів ТОВ «Метал Холдинг Трейд» на кінець 2020-2022 рр.

Запаси ТОВ «Метал Холдинг Трейд» зменшилися із 113797,0 тис. грн. у 2020 р. до 69834,0 тис. грн. у 2022 р. Дебіторська заборгованість ТОВ «Метал Холдинг Трейд» у структурі зросла на 35,46%, що свідчить про зменшення господарської діяльності та кількості дебіторів. Загальна сума грошових коштів та їх еквівалентів за звітний рік значно зросла майже у 1,6 рази за звітний період у порівнянні з 2020 р. За три роки загальний обсяг джерел формування майна ТОВ «Метал Холдинг Трейд» зменшився на 61124 тис. грн. або 11,51% У тому числі, власний капітал ТОВ «Метал Холдинг Трейд» за досліджуваний період мав тенденцію до зменшення на 16131,5 тис. грн. у 2022 р. в порівнянні з 2020 р., хоча у структурі питома вага власного капіталу зросла на 6%. Водночас, обсяг позикового капіталу поступово зростає і складає 59% у структурі майна на кінець 2022 р. Динаміку власного та позикового капіталу за три роки графічно зображено на рис. 2.14.

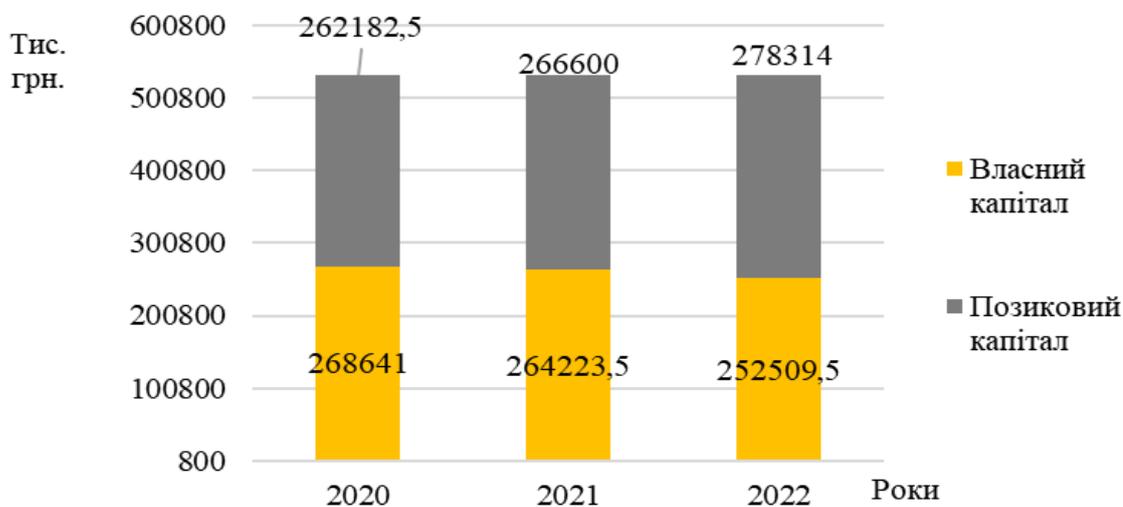


Рисунок 2.14 – Динаміка обсягу джерел формування майна ТОВ «Метал Холдинг Трейд» на кінець 2020-2022 рр.

ТОВ «Метал Холдинг Трейд» утримувало на балансі основних засобів на суму 300805,0 тис. грн., визначеною за залишковою вартістю на кінець 2022 р., 280922,5 тис. грн. – відповідно на кінець 2021 р., 266173,0 тис. грн. у 2020 р. Первісна вартість основних засобів за досліджуваний період зростає. Сума їх зносу за три роки зросла із 215067,0 тис. грн. до 263120,0 тис. грн. Динаміку вартості основних засобів підприємства графічно зображено на рис. 2.15.



Рисунок 2.15 – Динаміка вартості основних засобів та зносу на ТОВ «Метал Холдинг Трейд» за кінець 2020-2022 рр.

Значення коефіцієнта зносу загалом за досліджуваний період зростає із 0,43 у 2020 р. до 0,47 у 2022 р. Відповідно значення коефіцієнта придатності за три роки зменшується (у 2022 р. становить 53%). Технічний стан основних засобів ТОВ «Метал Холдинг Трейд» задовільний, про що свідчить низьке значення коефіцієнту зносу основних засобів тобто менше 50%. Необхідно відмітити зростання коефіцієнту оновлення основних засобів та відповідне зростання коефіцієнту вибуття.

Аналіз свідчить, що середньорічна вартість основних засобів за досліджуваний період зросла на 13,01%. Значення фондівіддачі зменшилось з 2,3 грн./грн. у 2020 р. до 0,67 грн./грн. у 2022 р. Забезпеченість працівників ТОВ «Метал Холдинг Трейд» основними засобами покращилась у зв'язку з збільшенням вартості основних засобів та зменшенням середньооблікової чисельності персоналу.

У 2022 р. коефіцієнт обіговості оборотних засобів становить 1,61 оборотів, тобто з однієї гривні вкладених оборотних коштів було отримано чистого доходу на суму більше 1 гривні. Знизився за досліджуваний період і коефіцієнт оборотності активів підприємства. Середній період обороту оборотних засобів збільшився зі 150,76 днів у 2020 році до 223,13 днів у 2022 р. Тож уповільнення швидкості обертання оборотних засобів призвело до додаткового залучення оборотних коштів ТОВ «Метал Холдинг Трейд». Коефіцієнт обіговості запасів за

три роки зменшився та склав 3,18 обороту у 2022 році.

Економічні та фінансові результати діяльності ТОВ «Метал Холдинг Трейд» за 2020-2022 рр., погіршилися, у зв'язку із зменшенням обсягів виробництва. Чистий дохід від реалізації продукції у 2022 р. склав 222306,0 тис. грн., що менше ніж у 2020 р. аж на 392303,0 тис. грн або на майже 64%. Собівартість реалізованої продукції у звітному році порівняно з 2020 р. також зменшилася на 325103,0 тис. грн., і при цьому на підприємстві зменшився операційний прибуток, був збиток а у 2022 р. чистий прибуток. Валовий прибуток ТОВ «Метал Холдинг Трейд» загалом за три роки знижується із 99353,0 тис. грн. у 2020 р. до 32153,0 тис. грн. у 2022 р. Прибуток від операційної діяльності зменшився у 2022 р. порівняно з 2020 р. на 9949,0 тис. грн. Чистий прибуток ТОВ «Метал Холдинг Трейд» був тільки у 2022 р. 2308,0 тис. грн., порівняно з 2020 р. де був збиток 21881,0 тис. грн. Динаміку економічних і фінансових результатів наведено на рис. 2.16.

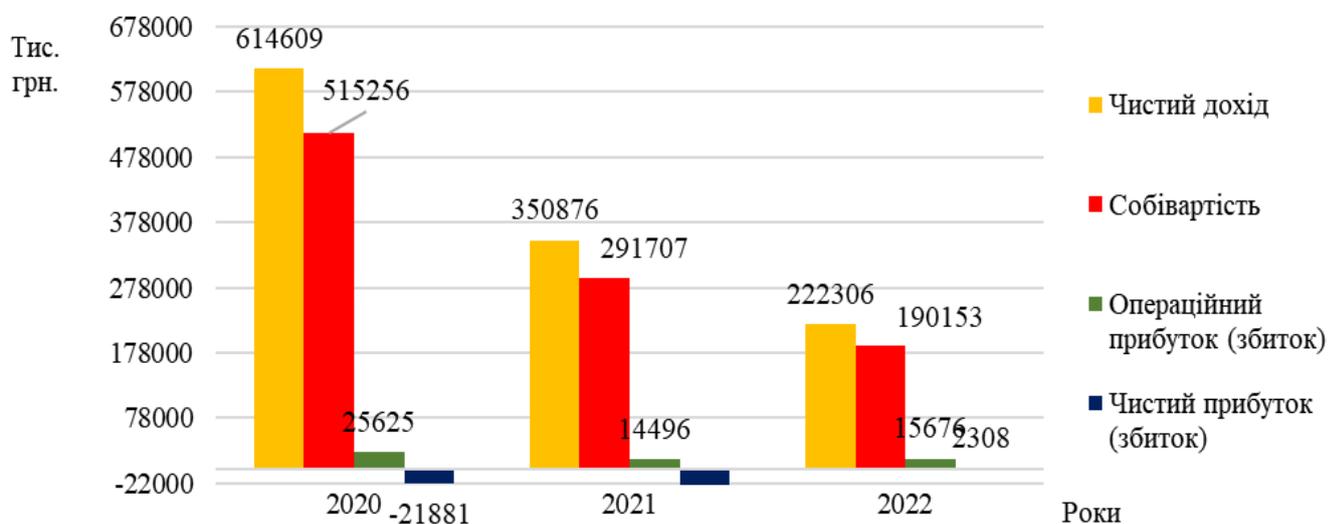


Рисунок 2.16 – Динаміка економічних і фінансових результатів ТОВ «Метал Холдинг Трейд» за 2020-2022 рр.

Тож аналіз економічних та фінансових показників діяльності ТОВ «Метал Холдинг Трейд» показав, що впродовж 2020-2022 рр. підприємство незважаючи на потужний потенціал має певні кризові явища у своїй господарській діяльності, і 2020-2021 рр. характеризується збитковістю.

2.4. Стан охорони праці на підприємстві.

На підприємстві ТОВ ПФ «Метал Холдинг Трейд» створена і ефективно функціонує система управління охороною праці з використанням організаційно-технічних і економічних заходів і засобів. Система управління охороною праці ТОВ ПФ «Метал Холдинг Трейд» - це сукупність взаємозв'язаних санітарно-гігієнічних, соціально-економічних, правових, організаційно-технічних, лікувально-профілактичних заходів та управлінських рішень, спрямованих на збереження життя, здоров'я та працездатності працівників у процесі їх трудової діяльності.

До основних принципів роботи системи контролю СУОП на підприємстві належать:

- визнання та забезпечення пріоритету життя та здоров'я працівників по відношенню до результатів виробничої діяльності;
- Повна відповідальність роботодавця за створення належних, безпечних та здорових умов праці;
- складність управління та координації діяльності всіх суб'єктів управління щодо вирішення завдань охорони праці;
- провадження виробничої діяльності відповідно до вимог законодавчих та інших нормативних правових актів з охорони праці та промислової безпеки;
- Виявлення всіх небезпечних і шкідливих виробничих факторів, характерних для кожного об'єкта, їх оцінка та аналіз можливих варіантів виникнення;
- постійне вдосконалення системи управління охороною праці та промислової безпеки, що дозволяє мінімізувати ризики нещасних випадків, професійних захворювань та нещасних випадків у процесі виробничої діяльності;
- залучення працівників до активної участі у створенні та забезпеченні здорових та безпечних умов праці;
- навчання, професійна підготовка та підвищення кваліфікації працівників з питань охорони праці;
- Використання світового досвіду організації праці для поліпшення умов та

підвищення безпеки та охорони праці.

- обов'язкова економічна зацікавленість роботодавця та працівника у покращенні безпечних та нешкідливих умов праці.

- Вимагати від підрядних організацій, які виконують роботи на об'єктах підприємства, дотримання нормативних правових актів з охорони праці.

Метою охорони праці є реалізація конституційних прав працівників та вимог законодавчих актів щодо збереження здоров'я та працездатності людини у трудовому процесі, створення безпечних та нешкідливих умов праці працівників на всіх етапах виробничого процесу; умови, у яких забезпечується як своєчасне усунення будь-яких порушень норм охорони праці, а й попередження їх виникнення.

Об'єкти управління СУОП компанії:

- виробнича діяльність працівників підприємства;
- виробниче обладнання;
- технологічні процеси, будівлі та споруди;
- Виробниче середовище.

Органи управління СУОП компанії:

- Роботодавець;
- Структурні підрозділи підприємства;
- Професійні спілки;
- Комісія з охорони праці;
- Представники трудових колективів.

Планування заходів з охорони праці на підприємстві здійснюється у три етапи:

1 етап – встановлення функціональних зв'язків між структурними підрозділами та порядку їх взаємодії, розподілу обов'язків, прав та відповідальності роботодавця, керівників та спеціалістів структурних підрозділів відповідно до Положення про розподіл відповідальності з охорони праці на підприємствах. підприємство;

2-й етап – поточний (річний) план розробляється як складова частина (договір) колективного договору між власником та трудовим колективом для

виконання пріоритетних завдань з охорони праці;

3-й етап – оперативне планування (місячне, десятилітнє); Головні фахівці, відповідальні інженерно-технічні працівники включають питання охорони праці до своїх планів роботи відповідно до своїх посадових обов'язків.

Розробка всіх видів планів ґрунтується на наступних принципах:

- Визначення найбільш перспективних напрямів охорони праці на підприємстві;

- послідовність, що забезпечує ефективний взаємозв'язок поточних та перспективних планів з іншими планами підприємства;

- прерогатива, що полягає у виборі провідного напрямку серед запланованих заходів та досягненні на цій основі раціонального розподілу матеріальних, трудових та фінансових ресурсів;

- подібність планової структури, що забезпечує впорядкування окремих планів та їх ресурсів, коли кожен план, з одного боку, розглядається як сукупність планів нижчого рівня, а з іншого боку, як частина більш прерогативних планів.

Фінансування заходів з охорони праці на підприємстві здійснюється на підставі положень Закону України «Про охорону праці» (стаття 19) згідно з угодою, яка додається до колективного договору. У цьому договорі вказано перелік конкретних робіт, об'єкт, на якому вони проводяться, їх обсяг, грошова сума та особи, відповідальні за виконання робіт.

Фінансування робіт з охорони праці здійснюється роботодавцем. Фінансування профілактичних заходів з охорони праці, реалізацію національних, галузевих та регіональних програм щодо покращення стану безпеки, гігієни праці та виробничого середовища, інших державних програм, спрямованих на профілактику нещасних випадків та професійних захворювань, передбачається здійснювати за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, що виділяються окремо поспіль, і навіть з допомогою інших джерел фінансування, визначених законодавством.

На підприємстві ТОВ ПФ «Метал Холдинг Трейд» використовують найману працю, тому витрати на охорону праці становлять не менше 0,5 відсотка від суми фонду оплати праці на підприємстві.

Важливе місце в управлінні охороною праці на підприємстві займають служба охорони праці (СОП) та комісія з питань охорони праці. Згідно з Законом України «Про охорону праці» на підприємстві з кількістю працюючих 50 і більше осіб роботодавець створює службу охорони праці відповідно до типового положення, яке затверджується спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з питань нагляду за охороною праці.

Кількість працівників СОП визначається:

- загальною кількістю працюючих на підприємстві;
- небезпекою та шкідливістю виробництва.

Служба охорони праці комплектується інженерами відповідної спеціальності, професіоналами з питань гігієни праці, юристами у сфері охорони праці. Обмеження: обов'язкова вища освіта, стаж роботи на виробництві не менше 3 років. СОП підкоряється безпосередньо керівнику підприємства. За своїм посадовим положенням і умовами оплати праці керівник і фахівці служби прирівнюються до керівників і фахівців основних виробничо-технічних служб підприємства. На підприємстві ТОВ ПФ «Метал Холдинг Трейд» працює більше 50 осіб, тому в ньому функціонує служба охорони праці.

Основні функції служби охорони праці:

- розробляє ефективну цілісну систему управління охороною праці, що сприяє вдосконаленню діяльності в цій сфері кожного структурного підрозділу та кожної посадової особи;
- здійснює оперативно-методичне керівництво роботою з охорони праці;
- проводить вступний інструктаж з охорони праці працівників;
- організовує роботу з охорони праці;
- бере участь у: розслідуванні аварій та надзвичайних ситуацій, формуванні фонду охорони праці, роботі комісії з питань охорони праці, роботі постійно діючої комісії з атестації робочих місць за умовами праці, розробці чинних нормативних документів. в межах підприємства;
- розглядає факти виробничих ситуацій, небезпечних для життя чи здоров'я працівників або оточуючих людей і навколишнього середовища, у разі відмови працівників з цих причин від дорученої роботи;

- здійснює контроль за дотриманням нормативно-правових актів з питань охорони праці та виконанням приписів органів державного нагляду, пропозицій уповноважених трудових колективів, профспілок, цільовим використанням коштів фонду охорони праці;

Фахівці служби охорони праці мають право:

- представляти підприємство в державних і громадських установах при розгляді питань охорони праці;

- безперешкодно в будь-який час відвідувати структурні підрозділи підприємства, припиняти виробничі операції у разі виявлення порушень, що становлять загрозу життю чи здоров'ю працівників; отримувати від посадових осіб необхідні документи та пояснення з питань охорони праці;

- перевірити стан безпеки та гігієни праці на об'єктах підприємства, видати керівникам об'єкта, що перевіряється, для виконання наказ, який складається у 2-х примірниках: один видається керівнику об'єкта, а другий - керівнику об'єкта, що перевіряється. зберігається в службі охорони праці 5 років;

- вимагати від посадових осіб відсторонення від роботи працівників, які не пройшли медичний огляд, навчання, інструктаж, перевірку знань з питань охорони праці, не мають допуску до відповідної роботи або порушують правила охорони праці;

- направляти керівнику підприємства подання про притягнення до відповідальності працівників, які порушують вимоги охорони праці.

Працівники служби охорони праці несуть персональну відповідальність за:

- невідповідність прийнятих ними рішень вимогам чинного законодавства про охорону праці;

- невиконання своїх функціональних обов'язків;

- несвоєчасне складання та недостовірність статистичної звітності з охорони праці;

- низька якість розслідування нещасних випадків на виробництві.

Ліквідація системи управління допускається лише у разі ліквідації підприємства або припинення використання найманої праці фізичної особи.

Умови праці на виробництві, безпека технологічних процесів, машин,

механізмів, устаткування та інших засобів виробництва, стан засобів колективного та індивідуального захисту, що використовуються працівником, а також санітарно-побутові умови повинні відповідати вимогам законодавства. Працівник має право відмовитися від дорученої роботи, якщо виникла виробнича ситуація, небезпечна для його життя чи здоров'я або оточуючих людей, виробничого середовища чи навколишнього середовища. Про це він зобов'язаний негайно повідомити свого безпосереднього керівника або роботодавця. Наявність такої ситуації у разі необхідності підтверджується спеціалістами з охорони праці підприємства за участю представника профспілки, членом якої він є, або уповноваженої працівниками особи з питань охорони праці (якщо проф. спілки на підприємстві не створено), а також страхового експерта з охорони праці.

За час простою з причин, передбачених частиною другою цієї статті, що виник не з вини працівника, за ним зберігається середній заробіток. Працівник має право розірвати трудовий договір за власним бажанням, якщо роботодавець не дотримується законодавства про охорону праці або не виконує умови колективного договору з цих питань. У цьому випадку працівникові виплачується вихідна допомога в розмірі, передбаченому колективним договором, але не менше тримісячного заробітку.

Працівника, який за станом здоров'я згідно з медичним висновком потребує легшої роботи, роботодавець зобов'язаний за згодою працівника перевести на таку роботу на строк, зазначений у медичному висновку, а в разі необхідності встановити скорочений робочий день. День та організовує навчання для здобуття працівником іншої професії відповідно до законодавства. У разі припинення роботи підприємства, цеху, дільниці, окремого виробництва чи обладнання органом державного нагляду за охороною праці або службою охорони праці за працівником зберігається місце роботи, а також середній заробіток.

Законодавство про охорону праці передбачає обов'язки працівників. Зокрема, вони зобов'язані:

- піклуватися про особисту безпеку та здоров'я, а також про безпеку та здоров'я оточуючих у процесі виконання будь-яких робіт під час перебування на

території підприємства;

- знати та дотримуватись вимог правових актів з охорони праці, правил поведінки з машинами, механізмами, обладнанням та іншими засобами виробництва, використовувати засоби колективного та індивідуального захисту;

- проходити попередні та періодичні медичні огляди у порядку, встановленому законодавством.

Працівник несе пряму відповідальність порушення зазначених вимог.

Відповідно до Закону України «Про охорону праці», КЗпП України покладає відповідальність за створення безпечних та здорових умов праці на робочому місці на роботодавця, який не має права вимагати від працівника виконання роботи за умов, що не відповідають вимогам нормативних правових актів з охорони праці.

Працівники, зайняті на роботах з важкими та шкідливими умовами праці, забезпечуються безкоштовно лікувально-профілактичним харчуванням, молоком або еквівалентними йому харчовими продуктами, газованою солоною водою, мають право на оплачувані перерви за санітарно-гігієнічними цілями, скорочення тривалості робочого часу. , додаткова оплачувана відпустка, пільгова пенсія, підвищена заробітна плата та інші пільги та компенсації, передбачені відповідно до законодавства.

У разі роз'їзного характеру роботи працівнику виплачується грошова компенсація придбання лікувально-профілактичного харчування, молока чи рівноцінних харчових продуктів за умов, передбачених колективним договором.

Роботодавець може власним коштом додатково встановлювати працівникові пільги та компенсації, не передбачені законом у межах колективного договору (угоди, трудового договору).

Протягом терміну дії трудового договору, укладеного з працівником, роботодавець зобов'язаний не пізніше 2 місяців письмово інформувати працівника про зміну умов виробництва та розміри пільг та компенсацій з урахуванням наданих йому додатково.

РОЗДІЛ 3.

КЛЮЧОВІ НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РИЗИКОСТІЙКОСТІ ТОВ ПОЛТАВСЬКА ФІЛІЯ «МЕТАЛ ХОЛДИНГ ТРЕЙД»

3.1. Діагностика ризикостійкості підприємства та аналіз проблем її забезпечення.

Проведемо діагностику ризикостійкості підприємства ТОВ ПФ «Метал Холдинг Трейд», на основі теоретичних досліджень та аналітичних матеріалів підприємства. Слід скористатися ресурсним підходом, враховуючи специфіку діяльності даного підприємства, для виявлення його ризикостійкості. Ресурсний підхід був детально розглянутий у п. 1.3. Також, для оцінювання якості ресурсного потенціалу ризикостійкості будуть використані економічні і фінансові показники діяльності підприємства, які були розраховані у п. 2.3., їх співставлення у динаміці дасть можливість виявити зміну ризикостійкості підприємства протягом усього періоду. Як було розглянуто, виділяємо чотири ресурсні складові ризикостійкості:

- виробничі ресурси;
- фінансові ресурси;
- управлінські ресурси;
- трудові ресурси.

Відповідно інтегральний показник ризикостійкості підприємства можна розрахувати через корекцію показників ризикостійкості за окремими ресурсами на відповідний ваговий коефіцієнт ресурсної складової ризикостійкості:

$$S_t = Q_{\text{вир}} \cdot w_{\text{вир}} + Q_{\text{фін}} \cdot w_{\text{фін}} + Q_{\text{упр}} \cdot w_{\text{упр}} + Q_{\text{тр}} \cdot w_{\text{тр}} , \quad (3.1)$$

де Q – показник ризикостійкості за відповідним ресурсом;

w – вагомість ресурсної ризикостійкості у загальній ризикостійкості підприємства.

Таким чином, функціонування підприємства вважатиметься нормальним, якщо S – інтегральний коефіцієнт ризикостійкості, буде дорівнювати 1, то підприємство буде абсолютно ризикостійким. Спочатку проведемо ранжування за ресурсними складовими ризикостійкості, щоб визначити їх вагомості. Воно представлено у таблиці 3.1.

Таблиця 3.1 – Визначення вагомості ресурсних складових ризикостійкості

Ресурсна складова	Ранг	Обернений ранг $A=1/\text{ранг}$	Вагомість $w = A/\sum A$
Фінансові	1	1	0,48
Управлінські	2	0,5	0,24
Виробничі	3	0,33	0,16
Трудові	4	0,25	0,12
Разом	x	2,08	1

Дамо щодо ранжування у таблиці деякі пояснення. Як правило, враховуючи вид економічної діяльності підприємства, його бізнес-модель, ранжування проводяться методами експертних оцінок, з урахуванням стану зовнішнього середовища господарювання. Тому розподіл виявився наступний:

- фінансові ресурси – є визначальними для розрахунків з контрагентами в умовах ринкових коливань, формування активів, а також утримання запасів продукції;

- управлінські ресурси – формують інфраструктурну взаємодію та механізми господарських зв'язків, без чого абсолютно неможливе просування у ринковому середовищі і протидія потужним конкурентам;

- виробничі ресурси – не можуть у даному випадку бути визначальними, оскільки не забезпечують формування кінцевого продукту, яка не є одиничною чи унікальною;

- трудові ресурси – можуть бути замінені без особливих труднощів, оскільки залучаються для реалізації бізнес-моделі підприємства, не є унікальними для даного підприємства і.

Далі для підприємства проведемо якості ресурсів оцінювання. Якість

ресурсів оцінюється за формулою (як вже зазначалося у п. 1.3):

$$Q_{ij}^{t_j} = q_{ij} / q_{\max ij} \quad (3.2)$$

де $Q_{ij}^{t_j}$ – коефіцієнт якості ресурсу в момент часу t_j ;
 q_{ij} , $q_{\max ij}$ – фактичне та максимальне значення характеристики j -го ресурсу i -ї групи підприємства.

Для розрахунку підсумкової характеристики якості ресурсної складової скористаємося показником середнього геометричного, що матиме наступний вигляд:

$$Q_i^{t_i} = \sqrt[n]{\prod Q_{ij}^{t_j}} \quad (3.3)$$

де $Q_i^{t_i}$ – коефіцієнт якості ресурсної складової в момент часу t_i

Для зручності проведення розрахунків побудуємо таблицю 3.2, в якій наведемо вихідні значення показників та оціночне значення.

Таблиця 3.2 – Якість фінансової складової ТОВ ПФ «Метал Холдинг Трейд»

Показник	Одиниця виміру	Значення показника			Якісна оцінка ($q_{ij} / q_{\max ij}$)		
		2020	2021	2022	2020	2021	2022
Коефіцієнт абсолютної ліквідності		0,59	0,24	0,81	0,73	0,29	1
Коефіцієнт обіговості активів	грн./ грн.	0,35	0,22	0,25	1	0,63	0,71
Коефіцієнт забезпеченості власним оборотним капіталом		0,54	0,39	0,67	0,81	0,58	1
Рентабельність власного капіталу	%	26,42	3,81	31,17	0,85	0,12	1
$Q_{\text{фін}}$	X	X	X	X	0,84	0,34	0,92

Як видно із розрахунку, найвища ризикостійкість за фінансовою складовою спостерігалася у 2022 р.

Цьому сприяли високі значення показників рентабельності власного капіталу, коефіцієнта абсолютної ліквідності та коефіцієнта забезпеченості власним оборотним капіталом.

Далі проведемо розрахунок за управлінською складовою, що представлений у таблиці 3.3.

Таблиця 3.3 – Якість управлінської ТОВ ПФ «Метал Холдинг Трейд»

Показник	Одиниця виміру	Значення показника			Якісна оцінка ($q_{ij} / q_{\max ij}$)		
		2020	2021	2022	2020	2021	2022
Компетентність фахівців	бал	8	8	9	0,89	0,89	1
Оперативність прийняття та виконання рішень	бал	7	7	7	1	1	1
Ефективність внутрішньофірмових комунікацій	бал	8	6	7	1	0,75	0,86
$Q_{упр}$	X	X	X	X	0,96	0,87	0,95

Як видно із розрахунку, найвища ризикостійкість за управлінською складовою спостерігалася у 2020 р., хоча протягом усіх трьох років дослідження спостерігається доволі високе значення стійкості за управлінською складовою.

В цьому сенсі слід відмітити, що стійкість управління тісно пов'язана із впливом зовнішнього середовища – наскільки є наявного досвіду для дії в тих чи інших ринкових обставинах.

Наступним кроком є діагностика виробничої ресурсної складової ризикостійкості, яка характеризується більшим набором показників. Розрахунок представлено у таблиці 3.4.

Отже, як показують розрахунки за виробничою ресурсною складовою ризикостійкості, ТОВ ПФ «Метал Холдинг Трейд» має найкращу ризикостійкість у 2022 р.

Цьому сприяли високі значення коефіцієнта придатності основних засобів на кінець року, коефіцієнта оновлення основних засобів та фондівіддачі.

Таблиця 3.4 – Якість виробничої ТОВ ПФ «Метал Холдинг Трейд»

Показник	Одиниця виміру	Значення показника			Якісна оцінка ($q_{ij} / q_{\max ij}$)		
		2020	2021	2022	2020	2021	2022
Коефіцієнт придатності основних засобів на кінець року		0,39	0,39	0,42	0,93	0,93	1
Коефіцієнт оновлення основних засобів		0,04	0,02	0,05	0,8	0,4	1
Фондовіддача	грн./ грн.	0,54	0,39	0,67	0,81	0,58	1
Фондоозброєність працівників	тис. грн./ чол.	308,49	333,04	274,37	0,93	1	0,82
$Q_{вир}$	X	X	X	X	0,87	0,68	0,94

Останньою складовою ризикостійкості є трудова ресурсна. Розрахунки за нею представлені у таблиці 3.5.

Таблиця 3.5 – Якість трудової складової ТОВ ПФ «Метал Холдинг Трейд»

Показник	Одиниця виміру	Значення показника			Якісна оцінка ($q_{ij} / q_{\max ij}$)		
		2020	2021	2022	2020	2021	2022
Продуктивність праці одного працівника	тис. грн. / особа	754,35	1223,14	1454,23	0,52	0,84	1
Продуктивність праці одного робітника	тис. грн. / особа	984,84	1556,73	1896,83	0,51	0,82	1
Ефективність використання робочого часу	%	0,86	0,78	0,82	1	0,91	0,95
$Q_{тр}$	X	X	X	X	0,64	0,86	0,98

За трудовою ресурсною складовою ризикостійкості, ТОВ ПФ «Метал Холдинг Трейд» має найкращу ризикостійкість також у 2022 р., що спричинене зростанням продуктивності праці робітників та працівників у порівнянні з попередніми роками. І хоча це пов'язано не напряму із зростанням ефективності використання праці, а із збільшенням обсягів замовлень продукції, цим і пояснюється найменша вагомість трудової складової.

Провівши обрахунки по ресурсним складовим, тепер можна визначити інтегральний показник ризикостійкості підприємства та зробити його

лінгвістичну інтерпретацію. Проведемо розрахунок, скориставшись даними таблиці 3.1. та формулою (3.1):

1) за 2020 р.:

$$S_{2020} = 0,84 \cdot 0,48 + 0,96 \cdot 0,24 + 0,87 \cdot 0,16 + 0,64 \cdot 0,12 = 0,85$$

2) за 2021 р.:

$$S_{2021} = 0,34 \cdot 0,48 + 0,87 \cdot 0,24 + 0,68 \cdot 0,16 + 0,86 \cdot 0,12 = 0,58$$

3) за 2022 р.:

$$S_{2022} = 0,92 \cdot 0,48 + 0,95 \cdot 0,24 + 0,94 \cdot 0,16 + 0,98 \cdot 0,12 = 0,94$$

Таким чином, можна зробити висновок що підприємство характеризується найвищою ризикостійкістю у 2022 році. Протягом досліджуваного періоду її найнижче значення спостерігалось у 2021 р. Якщо порівняти ці значення з таблицею 1.10, то побачимо наступну інтерпретацію ризикостійкості підприємства:

- 2020 р. – середній рівень впливу – низька ймовірність;
- 2021 р. – висока ймовірність – низький рівень впливу;
- 2022 р. - низький рівень впливу – низька ймовірність.

Тому ТОВ ПФ «Метал Холдинг Трейд» можна вважати цілком ризикостійким, хоча можуть створювати істотні потенційні загрози у майбутньому наявні недоліки його діяльності (виявлені у 2-му розділі). Особливо це стосується управління оборотними активами підприємства та великою тривалістю операційного циклу.

Тому для проведення системного експрес-аналізу стану підприємства вважаю за доцільне використання моделі Дж. Фулмера, яка дозволяє діагностувати ризики виникнення кризових явищ, банкрутства, а отже теж може бути залучена для доповнення аналізу ризикостійкості ТОВ ПФ «Метал Холдинг Трейд». Дана модель була створена у 1984 році на основі дослідження 60

компаній: 30 успішних і 30 банкрутів [40]. Перевагами моделі Фулмера вважається те, що вона враховує велику кількість факторів. Функція, яка розраховується за моделлю Дж. Фулмера не містить показників ринкової вартості. Це має свої плюси й мінуси:

- мінуси – ринкова вартість є одним із якісних індикаторів ризикостійкості підприємства у зовнішніх умовах (наприклад як це розглянуто у п.1.2. з економічною доданою вартістю);

- плюси – ринкову вартість складно визначати в умовах відсутності розвиненого й ефективно функціонуючого фондового ринку, що якраз актуально для сучасних умов господарювання в Україні;

Також позитивною рисою даної моделі є те, що вона враховує розміри підприємства, оскільки це достатньо вагомий показник для оцінки стану фірми. Початкова версія моделі включала 40 фінансових коефіцієнтів, її кінцевий варіант – 9. До того ж точність прогнозів, зроблених за допомогою даної моделі на рік вперед складає 98%, а на два роки – 81% [40].

Щодо недоліків, то слід відмітити що розрахунки проводилися на даних малих і середніх підприємств, що звужує сферу застосування лише на цих фірмах, оскільки при застосуванні на великих підприємствах це негативно може вплинути на точність прогнозів.

За рекомендаціями фахівців, для отримання максимально достовірних результатів сьомий за порядком коефіцієнт (натуральний логарифм від суми матеріальних активів) потрібно визначати у перерахунку елементів активів у тисячі доларів США на дату складання звіту (або іншу стабільну валюту – євро). Це звичайно ж ускладнює розрахунки й підвищує їх трудомісткість.

Модель Дж. Фулмера включає в себе сталі регресійні коефіцієнти та індикатори окремих аспектів господарювання об'єкту дослідження, і має наступний вигляд:

$$H=5,528 \cdot X_1+0,212 \cdot X_2+0,073 \cdot X_3+1,27 \cdot X_4+0,12 \cdot X_5+ \\ +2,335 \cdot X_6+0,575 \cdot X_7+1,083 \cdot X_8+0,894 \cdot X_9-6,075, \quad (3.4)$$

- де X_1 – нерозподілений прибуток минулих років / сукупні активи;
 X_2 – обсяг реалізації / сукупні активи;
 X_3 – валовий прибуток / сукупні активи;
 X_4 – грошовий потік / сукупна заборгованість;
 X_5 – сукупна заборгованість / сукупні активи;
 X_6 – поточні пасиви / сукупні активи;
 X_7 – Іг (матеріальні активи);
 X_8 – оборотний капітал / сукупна заборгованість;
 X_9 – Іг (валовий прибуток / виплачені відсотки).

Характеристика Н -критерію полягає в тому, що чим він вищий, тим буде вища стійкість компанії до впливу різного виду загрозам чи факторам ризику. Якщо виявлено $N < 0$ – то банкрутство або крах компанії неминучий.

Проведемо розрахунок показників за моделлю Дж. Фулмера для ТОВ ПФ «Метал Холдинг Трейд». Для зручності, результати представимо у вигляді таблиці 3.6.

Таблиця 3.6 – Розрахунок моделі для ТОВ ПФ «Метал Холдинг Трейд»

Показники	Роки		
	2020	2021	2022
X_1	0,561	0,498	0,621
X_2	0,194	0,147	0,205
X_3	0,044	0,057	0,068
X_4	1,278	1,041	1,379
X_5	0,124	0,312	0,207
X_6	0,114	0,289	0,315
X_7	3,615	2,721	5,621
X_8	2,941	4,823	5,932
X_9	3,244	3,067	3,778
Н-критерій	7,139	8,277	12,952

Отже, аналізуючи розрахунки, які були проведені за допомогою моделі Дж. Фулмера, можемо бачити, що у 2020 році показник дорівнює 7,139 і це є позитивним фактором, оскільки показник більше 0 і це говорить про те, що

підприємству банкрутство або інші кризові явища не загрожують. У 2021 році даний показник збільшився до 8,277. Це відбувається у зв'язку зі достатньо вагомих зменшенням сукупної заборгованості, збільшення матеріальних активів. Також у 2022 році показник зріс до 12,952, це все свідчить про стабільність роботи підприємства і його достатню ризикостійкість. Але це в жодному разі не упереджає ймовірність істотної зміни впливу чинників ризику у майбутньому, що зробить дане підприємство беззахисним. Тому треба розглянути стратегічні плани які допоможуть в майбутньому передбачити та підготуватись до можливих подій.

Одним із таких методів є фінансовий аналіз у системі управління толерантністю до ризику. Політика фінансового управління ризикостійкістю передбачає комплекс таких заходів.

1. Періодичні дослідження фінансового стану підприємства з раннього виявлення ознак його кризового розвитку, що викликає загрозу банкрутства.

2. Визначення масштабу зміни толерантності до фінансового ризику підприємства.

3. Дослідження основних факторів, що визначають зміну ризикостійкості підприємства.

4. Формування мети та вибір основних механізмів фінансового управління ризикостійкістю підприємства у разі виникнення низки зовнішніх та внутрішніх загроз.

5. Впровадження внутрішніх механізмів стабілізації ризик-толерантності підприємства, у разі виникнення проблем із термінами обігу оборотних коштів та поверненням дебіторської та кредиторської заборгованості.

6. Вибір ефективних форм зниження негативного впливу або протидії явищам ризикованого характеру, наприклад, за рахунок резервування, зовнішнього страхування або розподілу ризику між учасниками економічних схем та механізмів.

7. Фінансове забезпечення процесів та процедур управління стійкістю до ризиків на підприємстві, виділення коштів для здійснення необхідного моніторингу стану стійкості до ризиків та прояву загроз.

Для ТОВ ПФ «Метал Холдинг Трейд» потрібно впровадити механізм

забезпечення ризикостійкості [54], як комплекс взаємопов'язаних методів, інструментів та організаційних форм аналізу, оцінки і регулювання ризиків.

Такий механізм зображено на рис. 3.1, а також його компоненти за ключовими елементними блоками.

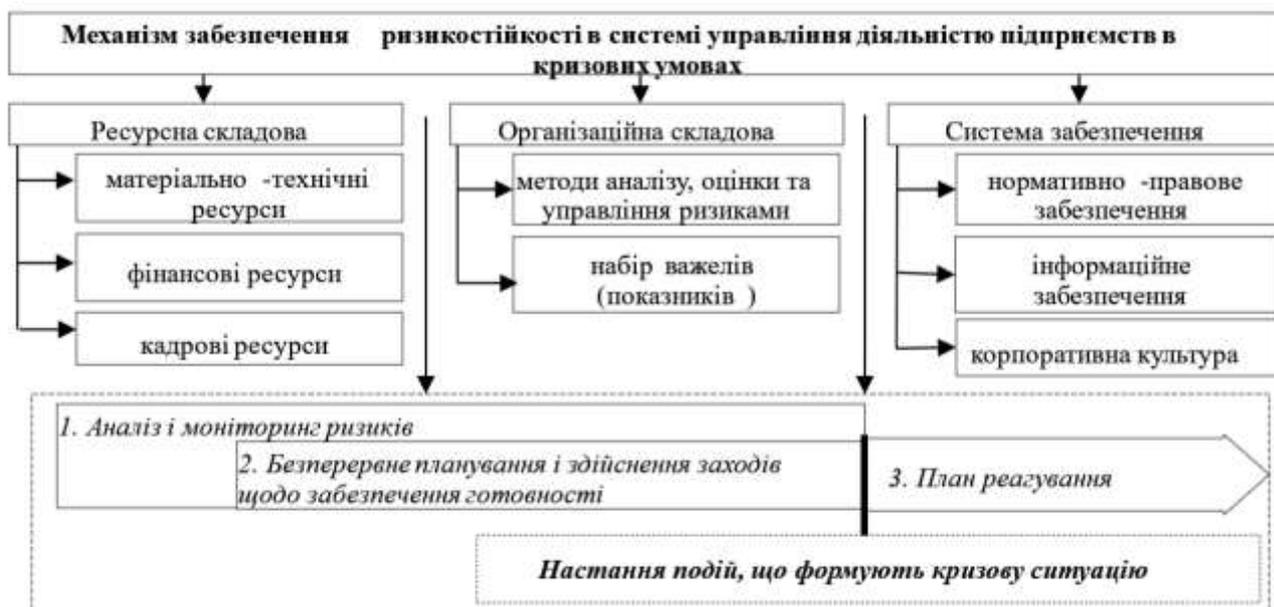


Рисунок 3.1 – Механізм забезпечення ризикостійкості підприємства для ТОВ ПФ «Метал Холдинг Трейд»

Структурно такий механізм ризикостійкості включає основні складові:

- ресурсна – фінансові ресурси, матеріально-технічні, які необхідні для організації та забезпечення ризикостійкої діяльності підприємства, персонал що займається аналізом, оцінкою та управлінням ризиками;
- організаційна – засоби найефективнішого використання ресурсів, у т.ч. методи аналізу, оцінки та управління ризиками;
- система забезпечення – нормативно-правове забезпечення, інформаційне забезпечення, корпоративна культура.

Тому логічним та завершальним етапом кваліфікаційної роботи бакалавра є визначення основних напрямів протидії потенційним загрозам, які можуть суттєво вплинути на ефективність функціонування підприємства, що буде розглянуто у наступному розділі цієї роботи.

3.2. Шляхи підвищення ризикостійкості підприємства та засоби їх реалізації.

За результатами досліджень, проведених у попередніх розділах кваліфікаційної роботи, я вбачаю наступні напрями щодо протидії загрозам і підвищення ризикостійкості підприємства ТОВ ПФ «Метал Холдинг Трейд».

Перш за все, необхідно запровадити системне управління ризикостійкістю підприємства, доцільно розглядати його у складі ресурсних елементів: фінансового, управлінського, виробничого та трудового. Управління ризикостійкістю має включати регулярну оцінку факторів зовнішнього та внутрішнього середовища, під якими слід розуміти причину поточного стану ризикостійкості підприємства. Для управління інтегральною ризикостійкістю та її складовими, пояснення тенденцій їх зміни або прогнозування їх значень необхідно виявити та розрахувати вплив внутрішніх і зовнішніх факторів на ці елементи. Управління ризикостійкістю підприємства в широкому розумінні – це процес його створення, спрямованість і закономірності змін, перехід від одного стану до іншого, більш розвиненого стану. Оскільки формування відбувається під впливом факторів внутрішнього та зовнішнього середовища підприємства, то процес забезпечення досягнення підприємством цілей його діяльності має включати комплексний аналіз, що включає виявлення та оцінку впливу зовнішніх та внутрішніх факторів (рис. 3.2).

Управління стійкістю до ризику має базуватися на оцінці впливу внутрішніх факторів на ці компоненти на основі стандартизованих значень фінансових коефіцієнтів, які використовуються при діагностиці стійкості до ризику в пункті 3.1. Як зазначалося раніше, саме фінансові показники та коефіцієнти втілюють результати діяльності, а тому динаміка ризикостійкості в розрізі ресурсних складових відображається саме в таких показниках. На мій погляд, таким підтвердженням зарекомендували себе результати розрахунків за моделлю Дж. Фулмера. Але я також визнаю, що також можна використовувати інші інструменти для розширення та поглиблення аналітичної інформаційної бази для управління ризикостійкістю, оскільки це забезпечить більш повні дані для

прийняття управлінських рішень.



Рисунок 3.2 – Механізм управління ризикостійкістю для ТОВ ПФ «Метал Холдинг Трейд»

Проведений аналіз також дає підстави для формування переліку зовнішніх факторів впливу, які в тій чи іншій мірі здатні діяти на підприємство ТОВ ПФ «Метал Холдинг Трейд»:

- комплексно, на всі аспекти господарювання;
- вибірково, на окремі ресурсні складові ризикостійкості підприємства.

Таку схему впливу можна представити на рисунку 3.3.

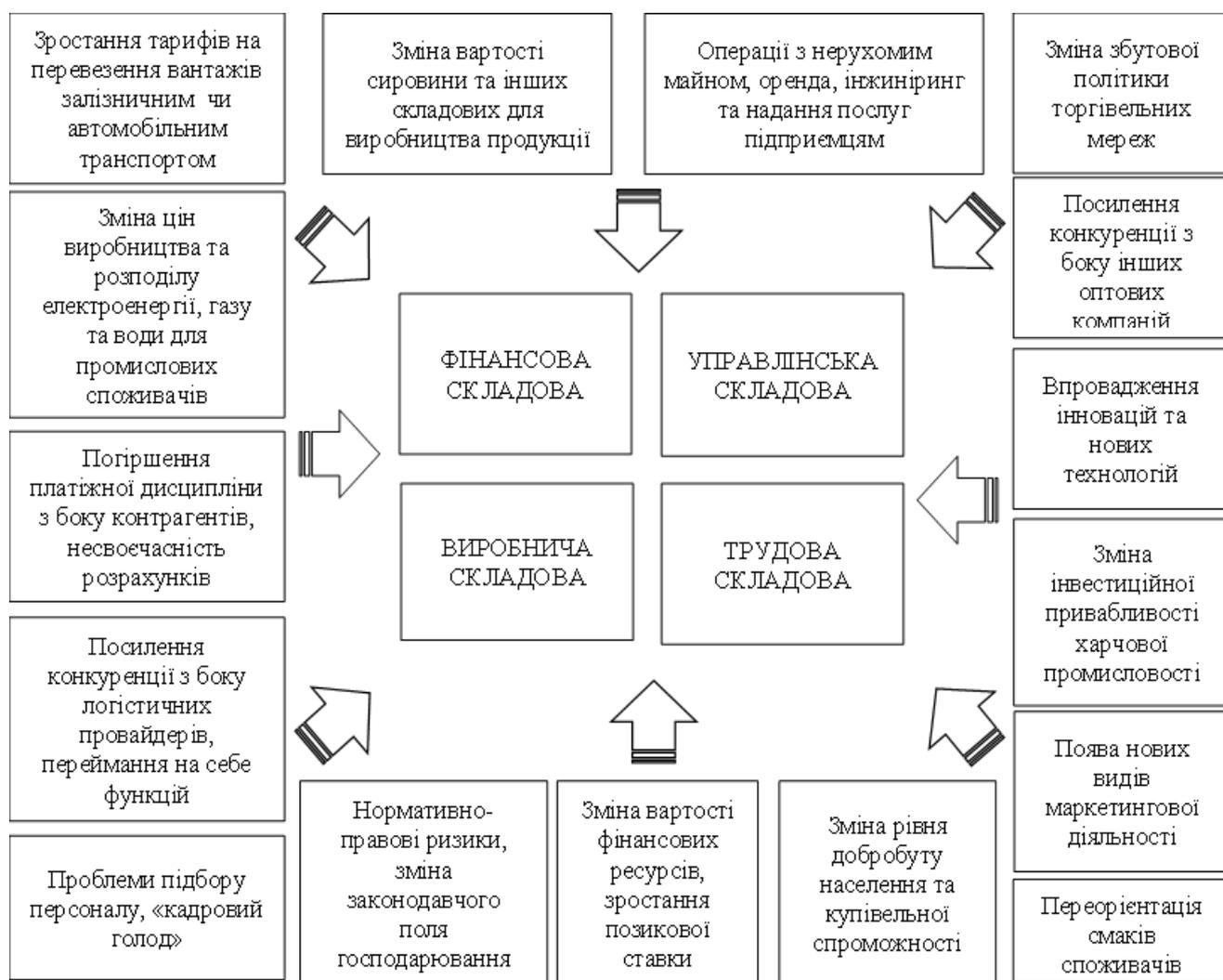


Рисунок 3.3 – Схема впливу загроз на ризикостійкість ТОВ ПФ «Метал Холдинг Трейд» через ресурсні складові

Розвиток економіки вимагає перегляду ролі управління ризикостійкістю підприємства, оскільки успішне управління елементами загального потенціалу ризикостійкості позитивно впливає виробництво, зростання норми прибутку, посилення конкурентних позицій, зниження вартості та інших характеристик.

Соціально-політичні процеси економіки країни викликали негативні тенденції, які характеризуються посиленням негативних чинників ризикостійкості. Тому кожне підприємство, що працює на внутрішньому ринку, стикається з проблемами у вигляді динамічності довкілля, прискорення науково-технічного прогресу, складності виходу на міжнародний ринок, посилення конкуренції, неповноти інформації про перспективи розвитку галузі тощо. .

Правильний вибір стратегії та її чітка реалізація є основною частиною стратегічного управління толерантністю до ризику. У цьому випадку під стратегією слід розуміти обраний напрямок розвитку підприємства, що здійснюється на основі оптимального розподілу ресурсів. Тому для формування та забезпечення належної толерантності до ризику вибір конкретної та прорахованої стратегії сприятиме швидкій реалізації основної мети підприємства.

Забезпечення захисту від загроз із довкілля також потребує формування систематичного плану потенційної поведінки підприємства в умовах неповноти інформації з урахуванням можливої ризикованості та невизначеності. Такий підхід дозволить ефективно вирішити такі питання господарської діяльності:

- ефективний розподіл ресурсів для забезпечення стабільності та безперервності господарської діяльності підприємства;

- створення балансу між обраною стратегією та виробничим процесом усередині підприємства, що передбачає управління ризикостійкістю підприємства;

- узгодження зі стратегією підходів до поточного та тактичного управління ризиками підприємства у вигляді раціоналізації та інтеграції всіх процесів.

Стійкість до ризику також слід представити як систему компонентів, яка включає:

- матеріально-сировинне забезпечення – матеріально-сировинні та природні ресурси;

- технічна та технологічна інфраструктура;

- Інформаційно-інноваційні процеси та супровід.

При розробці стратегічних планів найважливішими напрямками є прогнозування розвитку ринку, його динаміка, структура, кон'юнктура ринку,

можливість відтворення попиту та пропозиції. Як планова, так і практична робота компанії пов'язана з необхідністю прогнозування, тому кожен керівник або спеціаліст з аналітичних досліджень повинен володіти базовими навичками прикладного прогнозування. Як інструмент прогнозування використовується система методів, за допомогою яких аналізуються причинно-наслідкові параметри минулих тенденцій діяльності підприємства і за результатами аналізу виробляються пропозиції щодо зміни перспектив розвитку формуються соціально-економічний розвиток компанії. Тому, повертаючись до попередньо висловлених тверджень, доцільно використовувати методи ідентифікації та оцінки загроз діяльності в управлінні ризикостійкістю підприємства – проявом прихованих конфліктів і дисбалансів. Він полягає в тому, що керівництво підприємства визначає стратегічні питання, пов'язані з управлінням ризикостійкістю підприємства. На основі цього вибирається базова стратегія, а потім визначається мета створення відповідної служби підприємства, яка залучає (за потреби) наявні підрозділи для виконання своїх основних функцій. Така служба (або група спеціалістів) здійснює управління ризикостійкістю підприємства на стратегічному, тактичному та операційному рівнях. Для забезпечення ефективності запропонованого механізму необхідно запровадити систему внутрішнього моніторингу, яка дозволить:

- забезпечувати керівництво своєчасною та достовірною інформацією про економічну ситуацію;
- проводити діагностику та попереджати небезпечні, деструктивні ситуації в діяльності підприємства для їх швидкого та ефективного попередження, локалізації та ліквідації;
- сформулювати ключові характеристики ефективності управління;
- забезпечити безперебійну та взаємовигідну співпрацю всіх підрозділів компанії.

Щодо усунення загроз ризикостійкості ТОВ ПФ «Метал Холдинг Трейд», пов'язаних із значними недоліками у обігу оборотних коштів то пропонується впровадити ряд таких заходів.

1. Оптимізація витрат:

- докладна ревізія витрат;
- скорочення невиробничих витрат (у першу чергу адміністративних);
- скорочення необґрунтованих витрат на оплату праці;
- впровадження політики енергозбереження.

2. Мобілізація внутрішніх ресурсів:

- зменшення дебіторської заборгованості;
- оптимізація величини виробничих запасів;
- стимулювання збуту.

3. Підтримка ключових джерел отримання надходжень:

- виділення пріоритетних для підприємства продуктів та напрямків діяльності, за якими підприємство має найбільш стійкі ринкові позиції;
- проведення лояльної політики по відношенню до ключових працівників з метою збереження кадрового потенціалу;
- доведення до логічного завершення проєктів, що безпосередньо впливають на життєдіяльність підприємства.

Загалом, здійснення стратегічного управління ризикостійкістю має чітку структуру формування. Потрібно мати на увазі, що весь процес повинен бути побудований таким чином, щоб враховувати умови невизначеності і ризику, адже ризиковість виникає при здійсненні планування і її попередні результати потрібно прораховувати.

Тому управління ризикостійкістю потребує об'єднання концептуальних положень управління, збалансованої системи діагностики діяльності та прогнозування розвитку (табл. 3.7).

Так, зміни у фінансових ресурсах найбільш точно описують зміни у доході підприємства, адже дохід впливає на зростання фінансових активів або їх втрату. Саме тому, починаючи з фінансової складової на підприємстві варто застосовувати методи нейтралізації ризиків підприємства. Приймаючи рішення, керівництво бере на себе відповідальність за рівень ризику, що є результатом того чи іншого рішення та може виникати як в момент прийняття рішення, так і перед початком дій.

Таблиця 3.7 – Градація ризику для управління ризикостійкістю ТОВ ПФ «Метал Холдинг Трейд»

Градація ризику	Величина рівня ризику
Низький	0–0,2
Допустимий	0,2–0,4
Високий	0,4–0,8
Руйнівний	0,8–1,0

На мою думку, для підприємства на 1-3 роки необхідно прорахувати зміни що можуть відбутися у ресурсних складових формування інтегральної ризикостійкості, а також здійснювати за можливості їх прогноз. Управління ризикостійкістю підприємства в умовах невизначеності середовища виконує й ряд інших функцій, відповідно до векторів імплементації прийнятих рішень. Отже, для подальшого формування ефективної ризикостійкості ТОВ ПФ «Метал Холдинг Трейд» та захисту від потенційних загроз доцільно також рекомендувати й такі напрями удосконалення управління:

- провести аудит та оптимізацію майнових комплексів підприємства, складу основних та оборотних активів;
- підвищити ефективність використання ресурсів за рахунок впровадження нових форм і методів організації господарювання;
- сприяти подальшому зростанню обсягів виробництва та реалізації продукції, як за рахунок інтенсивних чинників, так і екстенсивних;
- здійснювати систематичний моніторинг за наявністю і якістю ресурсного забезпечення господарювання.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

В результаті виконання кваліфікаційної роботи бакалавра була досягнена поставлена мети – виконано дослідження ризикостійкості підприємства та її індикаторів, проведено діагностику ризикостійкості об'єкта дослідження, підприємства ТОВ ПФ «Метал Холдинг Трейд», і запропоновано заходи щодо формування та підвищення стійкості засад господарювання даного підприємства. За результатами виконання можна зробити наступні висновки.

У першому розділі, за дослідженнями теоретичних засади формування ризикостійкості підприємства з'ясовано, що ризикостійкість є однією зі складових його загальної стійкості і характеризує здатність суб'єкта господарювання протистояти ризикам. Оскільки під визначенням стійкості до ризику розуміється здатність забезпечити високий результат, то стійкість впливає на процес досягнення цілей двонаправлено і тому інтерпретується з боку наукової та бізнес спільноти доволі неоднозначно, що пов'язано з причинно-наслідковими ланцюгами управління ризиками під дією яких ризикостійкість й формується. Визначено, що ризикостійкість забезпечується системою управління ризиками, тому необхідним є створення єдиного середовища управління, для злагодженого розуміння усіма структурними одиницями підприємства даних процесів. Визначено, що ефективне оцінювання ризикостійкості потребує застосування відповідного науково-методичного інструментарію, для її адекватної характеристики.

Діагностика ризикостійкості не може вважатися повною і достатньою без зв'язку з рядом інших аспектів господарювання, оскільки це не дозволить визначити вплив ризиків на кінцеві результати функціонування підприємства. Відзначено, що в сучасних умовах господарювання це набуває неабиякої важливості й актуальності. Визначено, що критерії та індикатори ризикостійкості мають відображати вплив зовнішніх і внутрішніх ризиків, як-то: економічні; політико-правові; соціально-демографічні; ринкові; фінансові; тощо. Досліджено, що визначення такого набору індикаторів та критеріїв потребує застосування складного методологічного інструментарію інтерпретації невизначеності

середовища господарювання, зі специфічними підходами щодо відбору показників. Також досліджено й інші підходи щодо аналізу та оцінювання ризикостійкості, які дозволяють її пов'язати із стратегічними результатами діяльності підприємства. Відзначено важливість діагностики ризикостійкості у розрізі стратегічного управління суб'єктом господарювання.

При дослідженні змісту і порядку проведення діагностики ризикостійкості також було виявлено, що серед думок науковців переважає ресурсний підхід, оскільки саме він дозволяє якнайширше відобразити взаємозв'язок з внутрішніми факторами формування потенціалу підприємства, що пояснюється практичною спрямованістю на подолання зовнішніх негативних впливів. Таким чином діагностика ризикостійкості надає можливість сформувати необхідне ресурсне забезпечення та визначити напрями підвищення потенціалу ризикостійкості, з метою забезпечення стабільності функціонування підприємства у майбутньому.

У другому розділі роботи було виконано комплексний аналіз умов, засад та результатів діяльності об'єкта дослідження, а також стану охорони праці на підприємстві. Виявлено, що сфера діяльності підприємства ТОВ ПФ «Метал Холдинг Трейд» характеризується нестабільністю умов господарювання, про що засвідчив як статистичний аналіз середовища, так і представлені у роботі експертні висновки фахівців даної сфери. Разом з тим, в даній сфері – внутрішній торгівлі, було виявлено й ряд позитивних трендів, що сприяють успішності господарювання. Незважаючи на притаманні негативні фактори як-то падіння промислового виробництва, зниженням купівельної спроможності, вплив інфляційних процесів та інші, торгівля має важливе значення у розвитку національної економіки.

Аналізуючи діяльність ТОВ ПФ «Метал Холдинг Трейд» можна зазначити, що дане підприємство намагається ефективно здійснювати господарювання, дотримується активної конкурентної позиції і прагне здійснювати вплив на ринок та споживачів. Дане підприємство є власником ряду успішних брендів різних продуктів харчування, і поєднує у собі як виробничу, так і торгівельну діяльність, продукція ТОВ ПФ «Метал Холдинг Трейд» відповідає вимогам міжнародних систем контролю якості, підприємство планує подальше збільшення ринкової

експансії.

Економічні і фінансові результати господарської діяльності підприємства можна оцінити як позитивні. Так, на ТОВ ПФ «Метал Холдинг Трейд» впродовж 2020-2022 рр. спостерігається позитивна тенденція щодо зростання чистого доходу від реалізації продукції – на 185% у 2022 р. проти 2020 р., і на 113% порівняно з 2021 р. Обсяг виробництва продукції у 2022 р порівняно з 2020 р збільшився на 105%, за 2021-2022 рр. зростання становило 27%. Валовий прибуток за 2020-2022 рр. збільшився у 3,3 рази, а за 2021-2022 рр. у 2,3 рази. Чистий прибуток за 2020-2022 рр. збільшився на 46,5%, а за 2021-2022 рр. , але водночас у 2021 р. відбулося різке зниження прибутку через зростання витрат на виробництво продукції.

Також за 2020-2022 рр. зросла й ефективність використання ресурсів підприємства, зокрема за 2020-2022 рр.: продуктивність – на 92,78%; фондоддача – на 2,85 грн./грн. Але істотно зросла тривалість одного обороту оборотних засобів на 596 днів. Рентабельність власного капіталу у 2022 р. складала 31,17 %, що на 4,75 % більше від 2020 р. та на 27,36 % більше порівняно з 2021 р. Тож за результатами аналізу економічних і фінансових показників діяльності ТОВ ПФ «Метал Холдинг Трейд» можна зробити висновок, що для забезпечення стабільної та ефективної діяльності на підприємстві необхідно вжити заходів щодо підвищення ефективності використання оборотних коштів, зниження витрат на виробництво продукції.

За результатами проведеної у третьому розділі діагностики з'ясовано стан ризикостійкості підприємства та розроблено пропозиції щодо його підвищення. Застосувавши ресурсний підхід, було проведено розрахунки по ресурсним складовим ризикостійкості та розраховано інтегральний показник ризикостійкості підприємства, а також зроблено його лінгвістичну інтерпретацію. Підприємство характеризується найвищою ризикостійкістю у 2022 році, але протягом досліджуваного періоду її найнижче значення було у 2021 р. За лінгвістичною інтерпретацією ризикостійкості можна зробити висновок, що ТОВ ПФ «Метал Холдинг Трейд» можна вважати цілком ризикостійким, проте певні негативні аспекти його діяльності можуть створювати істотні потенційні загрози у

майбутньому.

За результатами аналізу стану підприємства з використанням моделі Дж. Фулмера, було теж підтверджено нормальну ризикостійкість. Результати розрахунків засвідчили, що за період 2020-2022 рр. Н-критерій відображав лише зростання, і це говорить про те, що підприємству банкрутство або інші кризові явища не загрожують, проте не упереджає ймовірність зміни впливу чинників ризику у майбутньому. За результатами даного аналізу було запропоновано заходи, орієнтовані на удосконалення стратегічного управління ризикостійкістю ТОВ ПФ «Метал Холдинг Трейд», а також ряд інших заходів для подолання виявлених недоліків господарської діяльності. Зокрема пропозиції включили такі напрями формування ефективної ризикостійкості та захисту від потенційних загроз як оптимізацію майнових комплексів підприємства, впровадження нових форм і методів організації господарювання, систематичний моніторинг за наявністю і якістю ресурсного забезпечення, тощо. Щодо усунення загроз пов'язаних із оборотними коштами, було запропоновано здійснити оптимізацію витрат, мобілізацію внутрішніх ресурсів та підтримка ключових джерел отримання надходжень.

Таким чином можна стверджувати, що отримані результати кваліфікаційної роботи, проведений в роботі аналіз та розроблені в роботі пропозиції можуть бути успішно використані у практичній діяльності ТОВ ПФ «Метал Холдинг Трейд», сприятимуть зростанню його ризикостійкості та підвищенню ефективності господарювання.